Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ◆ № 30 (8770). ● 8 февраль, 1986 йил ● ШАНБА ● Баҳоси 3 тийин.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ СИЁСИЙ БЮРОСИДА

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси навбатдаги мажлисида КПСС XXVII съездига тайёргарлик юзасидан тадбирларни амалга ошириш ҳамда марказий ва маҳаллий партия органларининг шу соҳадаги ишлари билан боғлиқ бўлган бир қанча масалаларни кўриб чиқди.

КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги партия контроли комитетининг ўтган йилги иш якунлари муҳокама қилинди. Партия контроли комитети КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленуми йўл-йўриқларига амал қилиб, партия ва ҳукумат энг муҳим қарорлари бажарилиши, интизомнинг мустаҳкамланиши, раҳбарларнинг шахсий масъулияти оширилиши, КПСС Устави талабларига коммунистларнинг риоя этишлари устидан контролни кучайтирганлиги таъкидланди. Мамлакат социал-иқтисодий ривожланишини жадаллаштириш, фан-техника тараққиёти ютуқларидан кенг фойдаланиш, Озиқ-овқат ва энергетика программаларини бажариш, социал тараққиётни амалга ошириш, ичкиликбозлик ва алкоголизмга қарши кураш борасида партия стратегик йўлининг рўёбга чиқарилиши масалалари партия контроли комитетининг диққат марказида бўлди. Текширишларнинг натижадорлиги кучайди. Сиёсий бюро КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги партия контроли комитети фаолияти якунларини маъқуллаб, унинг ишини ҳозирги давр талабларига мувофиқ равишда бундан буён ҳам такомиллаштириш вазифасини қўйди, барча салбий ҳодисаларга қарши янада қатъий кураш олиб бориш, партия органлари контроли барча мансабдор шахсларни, ҳамма коммунистларни қамраб олишига эришиш зарурлигини кўрсатиб ўтди.

Сиёсий бюро мажлисида ўртоқ В. В. Кузнецовнинг СССР Олий Совети делегациясининг Ҳиндистонга қилган сафари ҳақидаги ахбороти тингланди. Дўстона Совет-Ҳиндистон муносабатлари юксак даражада эканлигидан чуқур мамнуният изҳор қилинди, бу муносабатларни янада чуқурлаштириш ва ривожлантиришга интилиш таъкидланди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси ички ва ташқи сиёсатнинг бошқа бир қанча масалаларини ҳам муҳокама этди ва улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилди.

М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ «ЮМАНИТЕ» ГАЗЕТАСИ САВОЛЛАРИГА ЖАВОБЛАРИ

Франция Коммунистик партиясининг марказий органи «Юманите» газетаси КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевга мурожаат этиб, бир неча саволга жавоб қайтаришни илтимос қилди.

Шу йил 4 февраль куни М. С. Горбачев ФКП Сиёсий бюросининг аъзоси, «Юманите» газетасининг сиёсий директори Р. Леруани, ФКП Марказий Комитетининг аъзоси, «Юманите» газетасининг Москвадаги доимий мухбири Ж. Стрейфни ва газета халқаро редакциясининг мудири Ж. Форни қабул қилди.

Қуйида М. С. Горбачевнинг «Юманите» газетаси саволларига қайтарган жавоблари эълон қилинмоқда.

Савол: Михаил Сергеевич, «Юманите» газетасининг саволларига жавоб қайтаришга розилик берганингиз учун ташаккур. Сиз —Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретарисиз. Бу ҳол мамлакатингизга қилинаётган душманлик хуружларининг доимий таъсири остида турган французларнинг Совет Иттифоқи турмуши ҳақидаги саволларига берадиган жавобларингизга алоҳида обрў бахш этади. Биринчи саволимиз шундай. Эндиликда СССР ўз ривожининг Октябрь революцияси асос солган босқичи каби жуда масъулиятли босқичига қадам қўймоқда, деб кўп гапирмоқдалар. Бундан — гап янги революция ҳақида бораяпти, деган маъно чиқадими?

Жавоб: Йўқ, албатта. Масалани бундай қўйиш нотўғри бўлур эди, деб ўйлайман. Менинг назаримда, ҳозир, 80-йилларда биз большевиклар партияси қарийб 70 йил муқаддам бошлаган ишни қудратли равишда жадаллаштириш вазифасини қўймоқдамиз, деб айтилса тўғрироқ бўлур эди.

Октябрь революцияси — давлатимизнинг минг йиллик тарихида бурилиш воқеаси бўлди, бутун инсониятнинг тараққиёти учун ўз аҳамияти ва оқибатлари жиҳатидан эса ўтмишда унга тенг келадиган воқеа йўқ. Бироқ, революция қилишнинг ўзи камлик қилади, уни қаттиқ туриб ҳимоя қилиш, меҳнат аҳлининг тенглик ва адолат тўғрисидаги тасаввурларини, унинг социал ва маънавий идеалларини рўёбга чиқариш ҳам керак. Бошқача қилиб айтганда. инсонга муносиб турмушни таъминлай оладиган янги жамиятни қуриш лозим.

Мана шуларнинг ҳаммаси бизнинг халқимиздан, партиядан жуда кўп ишлашни, чинакам жасорат кўрсатишни, баъзан эса қурбонлар ҳам беришни талаб қилди. Гражданлар уруши ва гитлерчилар Германиясига қарши уруш, қишлоқдаги жуда чуқур ўзгартишлар, қудратли индустриянинг барпо этилиши, аксарият аҳолининг саводсизлигини тугатиш, жамиятни социал ва маданий соҳаларда тубдан қайта қуриш, принципиал янги, миллатлараро муносабатларни вужудга келтириш — бизнинг умуман олганда ҳали жуда қисқа тарихимиз баъзи саҳифалари мана шулардан иборат.

Биз ўз тарихимиз билан фахрланамиз ва шу фахрланиш совет ватанпарварлигига асос қилиб олинган. Агар биз бардош бермаганимизда, айтиб ўтилган мана шу ишлардан лоақал биронтасида мағлубиятга учраганимизда, Октябрь революциясини қилишдан кузатилган жамики мақсад шубҳа остида қолган бўлур эди. Шу ишлардан ҳар бирини эса ҳақли равишда чинакам революцион зафар деса бўлади.

Ҳозир ҳал этилаётган вазифаларга ҳам шу гап тааллуқлидир. Бу вазифалар мураккаб ва айни вақтда жуда муҳимдир. Агар биз бу вазифаларни ҳал эта олмасак, ўтмишда жуда кўп куч-ғайратлар эвазига эришилган ҳамма натижаларни қадрсизлантириб қўямиз ва ўз келажагимизни чигаллаштирамиз. Бинобарин, замон даъватини пировардигача, тўла-тўкис тушуниш, ҳис этиш ва унга муносиб жавоб қайтариш ҳар бир совет коммунисти учун, бутун партия учун энг қийин, аммо энг зарур иш деса бўлади.

Бу даъватнинг икки томони бор.

Бир томондан, совет жамияти ўз тарихининг янги босқичига кирди. Унинг моҳияти шундан иборатки, ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш эҳтиёжлари, халқ эҳтиёжлари, одамларнинг эҳтиёжлари ишлаб чиқариш муносабатларининг кўпгина жиҳатларини, хўжалик юритиш методларини, партия ва давлат раҳбарлигининг усуллари, шакллари, услубини, яъни сиёсатни жуда жиддий равишда қайта қуриш ва такомиллаштириш масаласини кун тартибига қўймоқда. Халқнинг тобора кенг табақаларини ижтимоий ишларни ҳал этишга жалб қилиш тўғрисида, унинг ижодий қобилиятлари ва тажрибасини мураккаблашиб бораётган вазифаларни ҳал этишга сафарбар қилиш ҳақида, яъни социалистик демократиямизни янада ривожлантириш, бойитиш тўғрисида ҳам гап бормоқда.

Биз мана шуларнинг ҳаммаси зарурлигини анчадан буён ҳис қилиб келаяпмиз. Ҳозир мамлакатда ва аввало партияда қилинаётган ишларнинг моҳияти — совет жамиятининг социал-иқтисодий ва маънавий ривожланишини қатъиян жадаллаштиришдан, бунинг учун жамики мавжуд имкониятлардан фойдаланишдан иборат. Бу — революцион вазифа, албатта.

Иккинчи томондан, замонамизнинг даъвати шундан келиб чиқадики, инсоният цивилизацияси, афсуски, ўзини ўзи қириб ташлашнинг жуда таъсирли воситаларини яратди. Ёмонлик содир бўлиши учун ҳатто ҳаддан ташқари телбалик ёки жиноят қилишнинг ҳам ҳожати йўқ. Минг йиллардан бери қилиб келинаётганидек иш тутишнинг ўзи, яъни халқаро ишларни ҳал этишда қуролга ва ҳарбий кучга таяниш, пайт келганида эса уни ишга солишнинг ўзи кифоя. Мана шу минг йиллик анъаналарни энди шафқатсизларча йўқ қилиб ташлаш, улардан абадул-абад воз кечиш керак. Акс ҳолда инсониятнинг омон қолиши муаммоси ҳал этилмайдиган муаммо бўлиб қолиши мумкин. Ядро асрида тош даврининг психологияси, урф-одатлари ва қоидалари билан яшаб бўлмайди — ҳар ҳолда узоқ вақт яшаб бўлмайди. Халқаро ишларда, ташқи сиёсат тафаккури ва практикасида мана шундай туб бурилиш ясаш чуқур революцион вазифа эмасми, ахир? Менингча, худди шундай вазифадир. Бинобарин, биз, биринчи бўлиб социалистик революция қилган мамлакат, шу вазифани ҳал этишга бутун чоралар билан кўмаклашишни ўзимизнинг энг буюк масъулиятимиз, ўз бурчимиз деб биламиз.

Умуман биз КПСС XXVII съезди муҳокама қилиб, қабул этадиган ўз амалий ҳаракат программамизни ҳамма нуқтаи назарлардан чинакам революцион характер ва миқёсдаги программа деб ҳисоблаймиз.

Савол: Совет экономикасини ривожлантиришнинг келгуси ўн-ўн беш йилдаги энг муҳим истиқболлари қандай? Бу нарса халқнинг фаровонлигига қандай таъсир қилади?

Жавоб: Истиқболлар вужудга келаётган муаммоларни биз нақадар яхши ҳал этишимизга боғлиқ бўлади, бошқача қилиб айтганда, нақадар яхшироқ ва омилкорлик билан ишлашимизга боғлиқ бўлади. Очиғини айтсам, булар — мураккаб муаммолардир. Бизда объектив қийинчиликлар бор (ноқулай демография вазияти, бизга тиқиштирилган қуролланиш пойгаси — шу муаммоларнинг энг катталаридир). Бизнинг ўз айбимиз билан вужудга келган қийинчиликлар ҳам бор. Уларни ҳал этиш чўзилиб кетганлиги учун, улар кескинлашди.

Ҳозир биз жуда қисқа даврда ғоят кўп иш қилишимиз — планлаштириш, бошқариш ва моддий рағбатлантиришни тубдан яхшилашимиз, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришимиз керак. Мана шулар негизида экономиканинг самарадорлигини, сифат кўрсаткичларини оширишимиз, маҳсулот сифатини яхшилашимиз лозим. Яқин 15 йил ичида биз мамлакатнинг ишлаб чиқариш потенциалини икки ҳисса оширишни, хўжалигимиз қиёфасининг ўзини, меҳнатнинг характерини анча ўзгартиришни, одамларнинг турмуш тарзини қайта қуришни мўлжаллаяпмиз.

Булар халқ фаровонлигига қандай таъсир қилади?— деб сўраяпсиз. Бу саволингизга жавоб шуки, биз бу ишларнинг ҳаммасини, сирасини айтганда, халқ манфаатлари учун қилаяпмиз. Яна мен ҳам миқдор, ҳам сифат жиҳатини, яъни истеъмолни ва маиший хизматни, уй-жойларни, медицина хизмати ва маорифни, социал таъминотни, маданият неъматларидан баҳраманд бўлишни, атроф муҳитни муҳофаза қилишни, шаҳар ва қишлоқларнинг ободончилигини, бўш вақтни мазмунли ўтказишни ва бошқа кўп нарсаларни назарда тутаяпман. Яширишнинг ҳожати йўқ, шу соҳаларнинг кўпларидаги ишлар унчалик кўнглимиздагидек эмас. Бунинг сабаби шуки, бизнинг қийин тарихимиз узоқ вақтгача турмушнинг шу соҳаларига муносиб эътибор билан қараш имконини бермай келди. Бунда бизнинг ҳам айбимиз бор — у ёки бу мансабдор шахсларнинг, бутун-бутун идоралар ва ташкилотларнинг қолоқлиги, уқувсизлиги, баъзан эса мутлақо масъулиятсизлиги оқибатида ҳам шундай бўлди.

Агар газеталаримизни ўқиётган бўлсангиз, бунинг учун кўпгина ходимлар, шу жумладан, анча юқори мартабали ходимлар ҳам қаттиқ танқид қилинаётганини биласиз. Ҳозир биз аҳволни тузатиб олишга қатъият билан киришдик. Бунинг учун анчагина вақт ва куч-ғайрат талаб қилинади, албатта. Аммо бу ишларнинг ҳаммасида биз жиддий силжишларга эришишимизга аминман. Ҳаммамиз бу ишни тезроқ қилгимиз келади, албатта.

Аҳолини яхши сифатли ва жуда хилма-хил моллар билан мўл-кўл таъминлаш — биринчи галдаги ишлар жумласига киради. Бу моллар хилма-хил: янги ва анъанавий, қиммат ва арзон бўлиши, ёшларга ва кексаларга аталиши — хуллас ҳамманинг диди ва эҳтиёжларига, албатта, оқилона даражада муносиб бўлиши керак. Биз бу муаммони бениҳоя муҳим деб ҳисоблаймиз.

Савол: Ҳали ҳам навбат кутишлар борми?

Жавоб: Ҳа, айниқса талаб қондирилмаётган юқори сифатли молларга навбат кутувчилар бор.

Бу ўринда шуни айтиб ўтмоқчиман, бу муаммони ҳал этиш учун бизга ҳамма йўллар очиқ эмас. Агар сизда, Ғарбда молларнинг биронбир турига талаб таклифдан ошса, унинг нархи оширилади. Биз айниқса оммавий талаб қилинадиган моллар соҳасида бундай қилмаймиз ёки деярли бундай қилмаймиз. Натижада тақчиллик келиб чиқади. Бу эса навбат кутишга олиб боради.

Мен бу гапларни камчиликларни оқлаш учун эмас, балки муаммони изоҳлаш учун айтаяпман. Биз камчиликларни оқлаш эмас, балки тузатиш керак, деган фикрда қатъий турибмиз. Мана шу мақсад йўлида биз ҳозир хўжаликни, жамики иқтисодий механизмларни жиддий равишда қайта қура бошладик.

Савол: Совет гражданлари ўз корхоналарининг «хўжайинлари» ҳаракатларига «қаршилик қилиш» ҳуқуқи ва имкониятига эгами? «Қаршилик қилиб»гина қолмай, уларнинг қарорларини ўзгартира оладиларми?

Жавоб: Агар сиз «хўжайинлар» деганда директорларни, маъмуриятни назарда тутаётган бўлсангиз, шуни айтиш кераки, бизда хусусий мулк муносабатлари ҳам, хусусий хўжайинлар ҳам йўқ. Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларидаёқ меҳнаткашларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қиладиган бутун бир механизм: қатъий меҳнат қонунлари, касаба союзларининг кенг ҳуқуқлари, партия ва совет контроли вужудга келтирилган. Кейинги йилларда меҳнаткашларнинг, меҳнат коллективларининг ҳуқуқлари анча кенгайтирилди. Истисносиз ҳамма йирик қарорлар ходимларнинг иштироки билан тайёрланади ва муносиб равишда муҳокама қилингандан кейин қабул этилади. Бу гап, масалан, корхоналарни иқтисодий ва социал ривожлантириш планларининг лойиҳаларига тааллуқлидир.

Касаба союзлари ҳақида алоҳида гапириб ўтмоқчиман. Улар маъмурият билан коллектив шартномалар тузадилар, меҳнат тўғрисидаги қонунларга қандай риоя этилаётганини назорат қилиб турадилар. Башарти бирон бир иш, жумладан ходимларни ишдан бўшатиш, иш ҳақи масалалари, уй-жой бериш ва шу каби масалаларда камчилик бор деб ҳисобласалар, сизнинг иборангиз билан айтганда, жуда самарали «қаршилик қилиш», у ёки бу маъмурни ишдан бўшатишни талаб қилишгача бўлган имкониятга эгадирлар. Ўхтин-ўхтин шундай бўлиб ҳам туради.

Аммо ишнинг бошқа жиҳати ҳам бор. Маъмурият ва касаба союзгина эмас, умуман меҳнат коллективи ҳам ходимларга, уларнинг интизомига, ҳалоллигига, ишлаб чиқаришдаги феъл-атворига нисбатан муайян талаблар қўйишлари керак. Одатда худди шундай қилинмоқда ва ишчилар буни тўла-тўкис қўллаб-қувватламоқдалар. Коллектив ўзининг ҳар бир аъзоси яхши ишлашидан ўзи манфаатдордир. Бу ҳам барча ходимларнинг манфаатларига мос келади, уларнинг маоши, меҳнат шароитлари, социал фаровонлиги шунга боғлиқ бўлади.

Савол: Ишлаб чиқаришни модернизациялаш оқибатида муқаррар ишсизлик келиб чиқмайдими?

Жавоб: Ижтимоий эҳтиёжларни ҳар томонлама қондиришга қаратилган планли экономика шароитида бу нарса муқаррар эмас. Ҳатто, башарти, технологияни қандайдир тубдан такомиллаштириш натижасида бутун-бутун ихтисосларга эҳтиёж қолмаган тақдирда ҳам биз буни олдиндан кўришимиз мумкин ва лозимгина бўлиб қолмай, шу билан бирга малакани ўзгартириш, керак бўлса янги ишлаб чиқаришларни вужудга келтириш чораларини кўришимиз ҳам мумкин ва лозим. Амалда биз худди шундай қилаяпмиз. Дарвоқе, корхоналарни реконструкция қилиш билан айни бир вақтда, одатда, улар кенгайтирилаётган бўлса, янги иш жойлари тўғрисидаги масала мазкур корхоналарнинг ўзида ҳал этилаверади. Аммо ҳозирча бу масала биз учун қуруқ назария деса бўлади. Бунинг сабаби шуки, аввало бизда ишчи кучи ортиқча эмас, балки етишмаяпти. Шу билан бирга, ростини айтсам, бошқа сабаб ҳам бор. Ҳозирча биз модернизациялашга эҳтиёж пишиб етилган соҳаларда ҳам бу ишни суст амалга оширдик. Бироқ, қандай бўлмасин, партия модернизациялашнинг социал жиҳатини эътиборга олади, мамлакатни иқтисодий ривожлантириш планларини ишлаб чиқиш пайтида буни ҳисобга олишни бениҳоя муҳим вазифа деб билади.

Савол: СССРда Коммунистик партия давлатга нисбатан «ҳаракатлантирувчи тасма» ролини ўйнайдими? Ҳозир мамлакатингизда «сиёсатни белгилаш» ибораси қай маънода тушунилади?

Жавоб: Бизнинг жамиятимизда Коммунистик партия раҳбар ва етакчи кучдир. Партиянинг бундай мавқеи Конституцияда мустаҳкамлаб берилган. Бунда гап қандайдир тимсол бўлган партия ҳақида эмас, балки ишчилар, деҳқонлар ва зиёлиларнинг йигирма миллионга яқин энг актив вакилларини ўз сафида жипслаштирган реал, доимо ишлаб турувчи сиёсий ташкилот ҳақида бораяпти. Ўзининг раҳбар органларини ва ўз раҳбарларини сайлаб қўядиган ҳамда улардан қаттиқ жавоб талаб қиладиган демократик ташкилот ҳақида гап бораяпти. Ҳозир биз партия турмуши ва ишининг мана шу демократик негизларини мустаҳкамлашга, барча партия коллективларининг активлигини оширишга интилаяпмиз. Бу эса бизнинг назаримизда демократияни кенгайтиришнинг, миллион-миллион кишиларни ишлаб чиқаришдаги юмушларни, ижтимоий ва сиёсий ишларни ҳал этишга жалб қилишнинг таъсирчан қуролларидан биридир. Бўлгуси съездда партиянинг ҳозирги замон шароитидаги иши масалалари марказий ўринлардан бирини олади, деб ўйлайман.

Янги жамият қуриш стратегияси ва тактикасини ишлаб чиқиш, кадрлар сиёсатини амалга ошириш, халқни мафкуравий тарбиялаш партиянинг вазифасидир. Барча поғоналардаги партия комитетлари, то Марказий Комитетгача сиёсий раҳбарлик органлари тариқасида иш тутадилар. Партия сиёсий системамизнинг барча бўғинлари актив ишлашидан ниҳоятда манфаатдордир. У Советларни, касаба союзларини, комсомолни, бошқа оммавий ташкилотларни қўллаб-қувватлайди ва уларга ёрдам беради, улардан ҳар бири ўз вазифаларини тўла-тўкис амалга оширишига ҳаракат қилади.

Сиз «сиёсатни белгилаш» ибораси қай маънода тушунилади? — деб сўраяпсиз. Айтишим керакки, биз бу иборани ишлатмаймиз. Биз: сиёсатни ишлаб чиқиш, сиёсатни шакллантириш, сиёсатни ўтказиш, деб айтамиз. Бу, менимча, ҳар ҳолда бизнинг тушунчамизда, ишнинг моҳиятини аниқроқ ифодалайди.

Хуллас, аввало, боя айтганимдек, партиянинг масъулияти остида сиёсатни ишлаб чиқиш объектив вазиятни, жамиятнинг у ёки бу эҳтиёжларини, омманинг кайфиятларини ўрганишдан бошланади (дарвоқе, бизнинг партиямиз жамоатчилик фикрини синчиклаб ўрганади ва уни тўла-тўкис эътиборга олади). Шу асосда, муносиб равишда муҳокама қилингандан кейин сиёсий қарорлар ишлаб чиқилади. Бу, жўн жараён эмас, албатта, у ҳал этиладиган муаммоларнинг характерига қараб турлича кечади. Кўпинча қарор қабул қилинишидан аввал кенг миқёсда, баъзан умумхалқ муҳокамаси ўтказилади, бинобарин, у ёки бу масалалар хусусидаги нуқтаи назарлар бир-бирига таққосланади ва шу нуқтаи назарлар курашуви содир бўлади. Беш йиллик планлар лойиҳаларининг муҳокамаси мана шундай ўтказилади. Конституция, меҳнат ва уй-жой қонунлари, маориф ислоҳоти, энг сўнгги давр ҳақида гапириладиган бўлса, ичкиликбозликка ва алкоголизмга қарши кураш тўғрисидаги қонун мана шундай муҳокамадан кейин қабул этилди.

(Давоми 2-бетда).

ЯГОНА СИЁСИЙ КУН

ЖАДАЛЛАШТИРИШ ЙЎЛИДАН

7 февраль куни республикада «Ўзбекистон ўн иккинчи беш йилликнинг бошланишида» деган мавзуда ягона сиёсий кун ўтказилди. У партия ташкилоти, бутун республика турмушидаги янги босқични бошлаб берган муҳим воқеага — Ўзбекистон Компартиясининг XXI съезди якунларига бағишланди.

Саноат корхоналари, қурилишлар, муассаса ва ўқув юртларининг меҳнат коллективлари ҳузурида, колхоз ва совхозларда ўтказилган сиёсий кунда доклад қилган кишилар бу съезд шонли бир даврда ўтганини таъкидладилар. Партия, совет халқи жамиятимизни навбатдаги минг йилликка қадар сиёсий, социал-иқтисодий ва маънавий жиҳатдан ривожлантириш марраларини белгилаб берадиган КПСС XXVII съездига тайёргарлик кўрмоқдалар. Ўзбекистон Компартиясининг XXI съезди республика коммунистлари, барча меҳнаткашлари Ленин партиясининг ички ва ташқи сиёсатини, КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель ва октябрь Пленумларининг новаторлик қарорларини, барча бўғинларда ленинча иш услубини қарор топтириш йўлини якдил ва қизғин қўллаб-қувватлаётганликларини янги куч билан намойиш этди.

Съезд иши юксак партиявий талабчанлик, танқид ва ўз ўзини танқид муҳитида ўтди. Унда республика коммунистлари, меҳнаткашлари бераётган: экономикага ва социал соҳага раҳбарлик қилишда қўпол янглишишлар ва муваффақиятсизликларга қандай қилиб ва кимнинг айби билан

(Давоми 3-бетда).

Иттифоқдош республикалар Компартиялари съездларида

КОММУНИСТЛАРНИНГ АВАНГАРДЛИК РОЛИ ОШИРИЛСИН

Партиянинг мамлакат экономикасини интенсивлашга, партия ташкилотлари иш услуби ва методларини такомиллаштиришга, кадрлар масъулиятини ошириш ҳамда барча соҳаларда интизомни мустаҳкамлашга қаратилган йўли сезиларли натижаларни бермоқда. Бу Украина ва Қозоғистон Компартияларининг 6 февраль куни очилган съездларида таъкидланди.

Съездларнинг кун тартибига республика Компартиялари Марказий Комитетлари ва ревизия комиссияларининг ҳисобот докладлари, янги таҳрирдаги КПСС Программаси, таклиф этилаётган ўзгартишлар билан КПСС Устави, СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1986—1990 йилларга ҳамда 2000 йилгача бўлган даврга мўлжалланган асосий йўналишлари лойиҳаларидан келиб чиқадиган вазифаларни муҳокама қилиш, Украина ва Қозоғистон Компартияларининг раҳбар органларини сайлаш масалалари киритилган.

КИЕВ. КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленумидан сўнг ўтган давр коммунистларни, мамлакат меҳнаткашларини совет жамиятини янада жадал ривожлантириш учун зарур шарт-шароитни яратишга сафарбар этиш юзасидан қизғин ишлар билан нишонланганлигини делегатлар таъкидлаб ўтдилар.

Съездда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Шчербицкий ҳисобот доклади қилди.

Съезд ишида КПСС Марказий Комитети ташкилий партиявий ишлар бўлими мудирининг биринчи ўринбосари Е. З. Разумов қатнашмоқда.

ОЛМАОТА. Делегатлар танқид ва ўз ўзини танқид, очиқ-равшан ва манфаатдорлик билан фикрлашиш шароитида экономикани бошқаришни, хўжалик ва партиявий сиёсий ишларни тубдан қайта қуриш юзасидан бошланган ишларни амалга оширишнинг энг мақбул йўлларини изланмоқдалар.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Д. А. Кунаев ҳисобот доклади қилди.

Съезд делегатлари эришилган ютуқларга муносиб баҳо бериш билан бирга республикада техника тараққиёти суръатлари ва унинг самарадорлиги ишлаб чиқаришни интенсивлашнинг кенг кўламли вазифаларига мос эмаслигини принципиаллик билан айтиб ўтдилар.

Делегатлар республика Компартиялари ревизия комиссияларининг ҳисобот докладларини тингладилар.

Съездлар ўз ишини давом эттирмоқда.

(ТАСС).

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИДА

Тошкент область партия комитетининг бюро мажлиси бўлди. Мажлисда Янгийўл район партия комитетининг чорва қишловини уюшқоқлик билан ўтказиш, чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан ташкилотчилик ва оммавий-сиёсий иши тўғрисидаги масала муҳокама қилинди.

Бюрода Янгийўл район партия комитетининг биринчи секретари Ш. О. Дадабоев ахборот берди. Бюро шуни таъкидладики, район партия комитети, район ижроия комитети чорва қишловини ўтказиш, чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан ташкилотчилик ва сиёсий ишларни ниҳоятда қониқарсиз олиб бормоқдалар. Бу масалалар район партия комитети бюросида, район ижроия комитетининг мажлисларида чуқур муҳокама қилинмади. Район партия комитетининг, район ижроия комитетининг кўпчилик бўлимлари, колхоз, совхоз раҳбарлари ва партия ташкилотлари чорва қишловини уюшқоқлик билан ўтказишни таъминлаш масалалари билан амалда шуғулланмаяптилар, ферма коллективлари ва ходимларини бу муҳим вазифани бажаришга сафарбар этмаяптилар.

Кўпгина хўжаликларда мавжуд озуқа цехларидан унумли фойдаланилмаяпти. Қишлов бошлангандан буён тўрт ой ичида умуман район бўйича сарфланган дағал ва ширали озуқадан атиги 64 процент озуқа аралашмаси тайёрланди, Ленин номли колхозда эса озуқа цехи ҳалигача ишга туширилгани йўқ.

Чорвадорлар ўртасида социалистик мусобақа яхши ташкил этилмаган, мусобақага мунтазам якун ясаб борилмайди. Ҳалигача биронта колхозда чорвачиликда

(Давоми 3-бетда).

ЮКСАК МУКОФОТЛАР ТОПШИРИЛДИ

Янгийўл шаҳри меҳнаткашлари ўн биринчи беш йилликнинг якунловчи йилида экономика ва маданиятни ривожлантиришга салмоқли ҳисса қўшдилар. Бутуниттифоқ социалистик мусобақасида юксак натижаларга эришганлиги, 1985 йил ва ўн биринчи беш йиллик планини муваффақиятли бажарганлиги учун шаҳар КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи билан мукофотланди.

Янгийўл меҳнаткашлари вакилларининг 7 февраль куни бўлиб ўтган йиғилишида Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ғ. Ҳ. Қодиров юксак мукофотни топширди.

Йиғилишда сўзга чиққан кишилар янгийўлликларнинг меҳнати юксак баҳоланганлиги учун партия билан совет ҳукуматига самимий миннатдорчилик билдирдилар. Нотиқлар ўн иккинчи беш йиллик дастлабки йили плани ва шу йил учун олинган социалистик мажбуриятларни бажариш борасидаги вазифалар ҳақида гапириб, ижобий силжишларга эришилганига қарамай, кўпгина корхоналар ва ташкилотларнинг ишида камчиликлар ва фойдаланилмаётган резервлар мавжуд эканлигини айтдилар. Фан-техника тараққиётини жадаллаштириш асосида ишлаб чиқаришни интенсивлашга оид партия йўл-йўриқларини бажаришга кам эътибор берилмоқда. Ўзбекистон Компартияси XXI съездининг талабларига мувофиқ бутун хўжалик фаолиятида туб бурилиш қилишга эришиш зарурлиги кўрсатиб ўтилди.

Янгийўл ишлаб чиқариш коллективлари КПСС XXVII съездига тайёргарлик туфайли юзага келган меҳнат активлигидан фойдаланиб, 1986 йил план ва социалистик мажбуриятларини муваффақиятли бажариш ҳамда ошириб адо этиш учун барча зарур ишларни қиладилар, деб ишонч билдирилди.

(ЎзТАГ).

• • •

Шу куни областнинг бир қатор меҳнат коллективларида юксак мукофотларни топширишга бағишланган йиғилишлар бўлиб ўтди.

Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари Т. А. Алимов Ўрта Осиё ипакчилик илмий-тадқиқот институти коллективига КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғини топширди.

Ўрта Чирчиқ районидаги Й. Охунбобоев номли колхоз КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи ҳамда КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг «Ўн биринчи беш йилликдаги юксак иш самарадорлиги ва сифати учун» эсдалик нишони билан мукофотланиб, СССР халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасидаги Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасига ёзилди. Мукофотларни коллективга область партия комитетининг секретари Ш. З. Камолхўжаев топширди.

Пискент районидаги Й. Охунбобоев номли колхозга партия ва ҳукуматимизнинг юксак мукофотини область партия комитетининг секретари С. Д. Сайдалиев топширди.

М. С. ГОРБАЧЕВНИНГ

«ЮМАНИТЕ» ГАЗЕТАСИ САВОЛЛАРИГА ЖАВОБЛАРИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Бунда қабул этилган қарорларни турмушга татбиқ этиш — бутун сиёсий жараёндаги бош вазифадир. Бусиз сиёсат бўлмайди. Башарти, сиз мамлакатда КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленумидан кейин авж олиб кетган муҳокамани кузатган бўлсангиз, биз сўз билан ишнинг бирлигига алоҳида аҳамият бераётганимизни сезгандирсиз.

Биз ишнинг сўздан фарқ қилмаслиги учун қатъият билан курашяпмиз. Танқид қуроли ёрдамида курашаяпмиз. Ошкоралик қуроли, интизом қуроли ёрдамида ҳам курашяпмиз.

Савол: Совет ёшлари сиёсатга қизиқмайдилар, социал жиҳатдан лоқайддирлар, деган гапларни тез-тез эшитишга тўғри келмоқда. Шу гап тўғрими?

Жавоб: Бу гапни Ғарбдаги ғанимларимиз айтишяпти. Рўй-рост айтсам, улар ўз истакларини ҳақиқат қилиб кўрсатишга уринмоқдалар. Бизнинг ўз ёшларимиздан шикоят қилишимизга ҳеч асос йўқ. Умуман улар юксак гражданликлари, жамият ишларидан астойдил манфаатдорликлари, ички ва ташқи сиёсатга зўр қизиқишлари билан ажралиб турибдилар. Ёшлар заводларда ҳам, колхозларда ҳам, олий ўқув юртлари ва армияда ҳам ўзларини жуда яхши кўрсатмоқдалар. Улар қийинроқ жойларга, Сибирдаги, мамлакат шимолидаги, Узоқ Шарқдаги азим қурилишларга бажонидил, ўз иродаси билан, дадил айтиш мумкинки, ғайрат-шижоат билан ишлаш учун бормоқдалар. Бу қурилишларда ҳозир ярим миллион ёш кўнгилли ишламоқда, хуллас, мен совет ёшлари лоқайд, пассив, деган сўзларга ҳеч қўшила олмайман. Биз ўз ўринбосарларимизга тўла сиёсий ишонч билан қараймиз.

Аммо бу гапдан, бу соҳанинг ўз муаммолари ва жумбоқлари йўқ, деган маъно келиб чиқмайди, албатта. Бундай муаммо ва жумбоқлар бор. Масалан, ёшларнинг бир қисми орасида алкоголизм ёйилганлиги бизни жиддий равишда ташвишлантирмоқда. Тайёрга айёрлик ва истеъмолчилик кайфиятлари, хунук қилиқлар, маънавий қизиқишларнинг торлиги, маданий меросни етарли равишда эгаллаб олинмаслиги каби ҳодисалар ҳам учраб турибди. Табиийки, биз бу ҳодисаларни кўриб турибмиз ва эътиборсиз қолдираётганимиз йўқ. Бу соҳада комсомолнинг қиладиган ишлари кўп. Намуна кучи энг чиройли насиҳатлардан ҳам яхшироқ тарбиялаши умуман азалдан маълум. Ҳозир мамлакатда ва партияда қилинаётган ҳамма ишлар ёшларни тарбиялаш нуқтаи назаридан жуда фойдали бўлиб чиқади, деб ўйлайман.

Савол: СССРда яҳудийлар таъқиб қилинаётганлиги ҳақида, сиёсий маҳбуслар тўғрисида, цензура борлиги ҳақида гапирмоқдалар. Айрим кишиларнинг, масалан Сахаровнинг номини ҳам эслатмоқдалар. Бу хусусда нима дейсиз?

Жавоб: Аввал совет яҳудийлари ҳақида. Бу масала Советларга қарши ашаддий кампаниянинг, СССРга қарши ўтакетган психологик урушнинг бир қисми бўлиб қолди. Бизнинг мамлакатимизда ирқий камситишнинг ҳар қандай шакллари каби антисемитизмни пропаганда қилиш ҳам қонун билан тақиқланган, у жиноят ҳисобланади. АҚШда, ҳатто Францияда ҳам, шунингдек бошқа ғарб мамлакатларида анча тез-тез учраб турган воқеалар — яҳудийларнинг қабрларини таҳқирлаш, газеталарда ва радио орқали яҳудийларга нафратни тарғиб қилувчи янги нацист ташкилотларнинг фаолияти сингарилар СССРда йўл қўйилмайди. Биздаги яҳудийлар бошқа ҳар қандай миллат кишилари каби эркин ва тенг ҳуқуқлидир. Улар мамлакатнинг жамоат ва давлат турмушида актив қатнашмоқдалар. Бизда идиш тилида китоблар, журналлар, газеталар нашр этилмоқда, синагогалар ишлаб турибди. Мана шуларга қарамай, антикоммунистик ва сионистик пропаганданинг СССРдаги яҳудийлар тақдирига хиралик билан «эътибор» бераётганликлари, менинг назаримда, таг-заминли сиёсий мақсадларни, аммо яҳудий миллатига мансуб совет гражданларининг ҳақиқий манфаатларига мутлақо алоқаси бўлмаган мақсадларни кўзловчи риёкорликдан бошқа нарса эмас.

Маданиятли жамиятда миллатчилик, шовинизм, ирқчиликнинг умуман ҳар қандай кўринишлари каби антисоветизмга ҳам, сионизмга ҳам мутлақо ўрин бўлмаслиги керак деб ҳисоблайман. Бутун жаҳон миқёсида бу иллатларни таг-туби билан қўпориб ташлаш масаласи эса жуда актуалдир. ЖАРда ирқчилар аҳолининг қора танли кўпчилигига қарши қонли жабр-зулм қилишга ўтдилар. Ғарбий Европада африкаликларни, ҳиндиларни, туркларни, Осиёнинг бошқа мамлакатларидан келиб ўрнашиб қолган муҳожирларни ур-йиқит ва қувғин қилиш тез-тез содир бўлиб турибди. АҚШда ҳам ирқчилик кейинги йилларда очиқдан очиқ қарши ҳужумга ўтди. Фаластинлик араб халқи ўз ерларидан қувғин қилинган ҳолда неча йиллардан бери яшаб келаётганини айтмайсизми? Бунинг сабаблари маълум.

Энди сиёсий маҳбуслар хусусида. Бизда бундайлар йўқ. Бизда эътиқодлари учун гражданлар таъқиб қилинмайди. Эътиқодлар учун бизда суд қилинмайди.

Аммо ҳар қандай давлат ўзига қасд қилаётганлардан, уни қўпоришга ёки йўқ қилишга чақираётганлардан, ниҳоят ажнабий разведкалар фойдасига жосуслик қилаётганлардан ўзини ҳимоя қилиши керак. Бизнинг қонунларимизга кўра бундай ҳаракатлар давлат жиноятлари деб таърифланади. Менга маълум қилишларича, кейинги вақтларда СССРда мана шундай жиноятларнинг ҳамма турлари учун 200 дан сал кўпроқ киши жазо муддатини ўтамоқда.

Сахаров ҳақида. Илгари бу саволга жавоб берган эдим, шунинг учун қисқа гапираман. У қонунга қарши ҳаракатлар қилганлиги маълум. Бу ҳақдаги хабарлар матбуотда неча марталаб эълон қилинган. Унга нисбатан бизнинг қонунларимизга мувофиқ чоралар кўрилди.

Ҳозирги вақтдаги ҳақиқий аҳвол шундай. Сахаров Горький шаҳрида нормал шароитларда яшаб турибди, илмий иш билан шуғулланмоқда, СССР Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзолигича қолмоқда. Билишимча, унинг соғлиги дуруст.

Унинг хотини яқинда даволаниш учун чет элга кетди. Сахаровнинг ўзига келганда шуни айтиш кераккн, у ҳали ҳам алоҳида давлат аҳамиятига молик сирларни билувчи кишидир, шу сабабли у чет элга жўнаб кета олмайди.

Ниҳоят, цензура ҳақида. Бизда цензура бор. Унинг вазифаси матбуотда давлат сирлари ва ҳарбий сирларнинг ошкор бўлишига, уруш, зўравонлик, шафқатсизликни, шахс таҳқирланишини, порнографияни пропаганда қилишга йўл қўймасликдан иборат. Эълон қилинадиган асарларни танлаб олиш, уларни таҳрир қилиш, қисқартириш ва шу кабилар — оммавий ахборот воситалари ва китоб нашриётларининг, улардаги редакцион коллегиялар ва редакцион кенгашларнинг ўз ишидир. Бунга фақат шуни қўшимча қилишим мумкин — шунга ўхшаш цензура, бирон-бир тарздаги мана шундай цензура ҳар бир мамлакатда мавжуд. Масалан, сизда нимани босиб чиқариш ва нимани чиқармасликни газеталар ва нашриётларнинг эгалари ёки уларга ёлланган редакторлар белгилайдилар. Туҳмат учун ёки давлат сирларини ошкор қилганлик учун суд йўли билан таъқиб этадилар. Бу ўринда мен, масалан, АҚШда реакционерлар группасининг тазйиқи остида китобларни, шу жумладан, Пен-клубнинг сўнгги конгрессида айтилганидек, Достоевский, Хемингуэй, ҳатто Диккенс каби ёзувчиларнинг китобларини мактаб кутубхоналаридан олиб қўйишдек кенг ёйилган практика ҳақида гапираётганим ҳам йўқ. «Анна Франкнинг кундалиги» мактаб кутубхоналаридан чиқариб ташланганлиги ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Фактлар мана шундай. Фактлар эса ўжар нарса эканлиги маълум.

Францияда, умуман ғарбда совет матбуотини, телевидениесини, радиосини жуда кам билишлари хусусида таассуфланмоқ керак. Бизда сўз эркинлиги, танқид эркинлиги жуда кенг. Мамлакатда ошкора, баъзан жуда ўткир мунозаралар бўлиб туради. Ҳозир съезд арафасида бу нарса айниқса, равшан кўриниб турибди. Очиғини айтсам гўё СССРни (қолаверса умуман социализмни назарда тутиб), бир хиллик, расмий якдиллик ва шунга ўхшашлар ҳукмрон бўлган жамият деб «исботлаш» мақсадида шовқин-сурон билан кўтарилаётган кампанияларни мунофиқлик ва риёкорлик деб ҳисоблайман.

Бизнинг жамиятимизда актив ҳаётий позицияда туриш, адолатсизликка, қонунни ва ижтимоий ахлоқни бузиш ҳолларига қарши кураш — Конституцияда қайд этилган одоб нормасидир, танқид қилиш Конституцияда ҳар бир гражданнинг ҳуқуқи деб таърифланган. Бугина эмас, танқид қилишга халақит берувчилар — бизда кўпинча, менинг назаримда, жуда юмшоқ ибора билан «танқидни бўғувчилар» деб аталувчи кишилар **қонунга зид** деб ҳисобланади. Бундай хатти-ҳаракат қилган ҳар қандай лавозимдаги мансабдор шахс ҳатто судга берилиши мумкин. Бизнинг матбуотимиз, радио ва телевидениемиз эҳтимол ҳали унчалик мукаммал эмасдир, бироқ улар умуман — халқ, жамоат фикрининг кенг ва эркин минбаридир.

Савол: Ғарбдаги турли доираларда: Совет Иттифоқида сталинизм сарқитлари бартараф этилганми? — деган саволни тез-тез бермоқдалар.

Жавоб: «Сталинизм» — коммунизмнинг душманлари тўқиб чиқарган тушунча бўлиб, Совет Иттифоқини ва умуман социализмни бадном қилиш учун ундан кенг фойдаланмоқдалар.

Партиянинг XX съездида Сталиннинг шахсига сиғинишни бартараф этиш масаласи кўтарилиб, КПСС Марказий Комитетининг шу масалага оид қарори қабул этилган пайтдан буён ўттиз йил вақт ўтди. Бу — партиямиз учун осон қарор бўлмаганини ошкора айтиш керак. Бу — партиявий принципиаллик, ленинизмга садоқат синови бўлди.

Биз бу синовдан муносиб ўтиб, ўтмишдан зарур хулосалар чиқариб олдик, деб ҳисоблайман. Бу гап партиянинг ўз турмушига ва умуман совет жамиятининг турмушига тааллуқлидир. Биз ички партиявий демократияни, умуман социалистик демократияни ҳам янада ривожлантиришни, ишдаги коллегиаллик принципларини мустаҳкамлашни, ошкораликни кенгайтиришни жуда муҳим вазифамиз деб биламиз. Партия, унинг Марказий Комитети раҳбарлик лавозимларига сайлаб қўйилган кишилардан камтарликни талаб қилмоқдалар, коммунистларни тилёғламаликка, хушомадгўйликка муросасизлик руҳида тарбияламоқдалар. Биз социалистик қонунчиликни ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлашга жуда катта аҳамият бериб келяпмиз ва бундан буён ҳам жуда катта аҳамият берамиз, ҳуқуқни ҳимоя қилиш органларини доимо қаттиқ назорат остида тутаверамиз. Буларнинг ҳаммаси — ҳозир партиямиз ўтказаётган сиёсий ишнинг муҳим соҳаларидир. Айни мана шу иш, бугунги бутун турмушимиз сиз ўртага қўйган саволга ишонарли жавоб бўла олади.

Савол: Ҳозир мамлакатингизда рўй бераётган жараёнлар СССРнинг маданий турмуши аҳволига қандай таъсир қилади (дарвоқе, Ғарбда СССРдаги маданий турмушни яхши билмайдилар)?

Жавоб: Дарҳақиқат, Ғарбда бизнинг маданий турмушимизни мутлақо билмайдилар. Жуда ошкора гапирадиган бўлсак, Ғарбдаги айрим кимсалар шундан фойдаланиб, одамларнинг миясига сохта гапларни зўр бериб тиқиштирмоқдалар, воқеликнинг ҳақиқий аҳволини бузиб кўрсатмоқдалар.

Ҳозир Совет Иттифоқи маданият соҳасида сезиларли равишда юксалиш даврини бошдан кечирмоқда. Бизнинг замонамизда кўпгина атоқли ёзувчилар, шоирлар, композиторлар, рассомлар, опера, балет, драма, кино артистлари ва режиссёрлари яшаб, ижод қилмоқдалар. Улар мамлакатимиз миқёсидагина эмас, жаҳон миқёсида ҳам атоқли ижодкорлардир. Бизнинг мамлакатимизда адабиёт билан санъат бир гуруҳ ихлосманд ва ҳомийларнинг эмас, балки бутун халқ оммасининг мулкидир. Совет Иттифоқида классик ва замонавий поэзия билан проза — совет ва чет эл адибларининг асарлари, жумладан, албатта француз адибларининг асарлари ҳам дунёда мисли кўрилмаган нусхаларда нашр этилмоқда. Аммо маданий турмушимизнинг энг ажойиб ҳодисаларидан бири — халқ бадиий ижодиётининг кенг ривожланганлигидир.

Шу жиҳатдан жамиятимиз ҳаётида юз бераётган ўзгаришлар совет маданиятига ҳам сўзсиз таъсир қилади, унга илҳомбахш таъсир ўтказади, деб ўйлайман.

Совет маданиятининг бундан буён ҳам тез ривожланиши учун, унинг ҳар томонлама гуллаб-яшнаши учун бизда ҳамма зарур нарсалар бор: кенг халқ оммасининг саводхонлиги, маънавий бойликларни чуқур ҳурмат қилиш, уларга қизиқиш ва интилишнинг ажойиб анъаналари, барча бойликлар ҳамда мамлакатимиз кўп миллатли хилма-хил маданиятидан баҳраманд бўла олиш ва, ниҳоят, жамият маънавий ҳаётини ривожлантиришни ўзининг энг муҳим вазифаларидан деб билувчи партия сиёсати ана шундай зарур нарсалардир. Ҳозир биз маданиятнинг, бутун маънавий соҳанинг моддий базасини янада мустаҳкамлаш тўғрисида ўйлаяпмиз.

Савол: Энди халқаро масалаларга ўтишга рухсат бергайсиз. Американинг «самовий урушлар» планлари уруш чиқишига олиб келиши мумкинми? Женевадаги олий даражадаги учрашувдан сўнг халқаро муносабатларда кескинликни юмшатишни тиклашнинг янги белгиларини сезаяпсизми?

Жавоб: Сиз бирданига иккита савол бердингиз.

Биринчи — Американинг «самовий урушлар» программаси тўғрисида. Биз шунга қатъий ишонамизки, бу программа ҳақиқатан ҳам уруш хавфини кучайтиради, маълум босқичда эса уруш чиқишини мумкин қилиб қўяди. Бундай хулоса нималарга асосланганлиги тўғрисида кўп марта — бунинг устига жуда батафсил гапирилди. Мен эътиборни проблеманинг фақат бир жиҳатига қаратишни истайман.

«Самовий урушлар» машмашасини ўн йилликлар ўтгач амалга ошириб бўлиш кўзда тутилаётганлигига қарамай, унинг рўёбга чиқарилишига бир тўда «ташаббускорлар»гина ишонади, агар АҚШ бу ишда қайсарлик қилаверадиган бўлса, у яқин келажакдаёқ ниҳоятда жиддий оқибатларга олиб келиши мумкин. Бу ерда гап Вашингтон «самовий урушлар» программасини амалга ошира бориб, аслини олганда, онгли равишда ҳозир бўлаётган музокараларни барбод этиш ва қурол-яроғларни чеклаш ҳақидаги мавжуд барча битимларни йўққа чиқаришни кўзлаётганлиги тўғрисида бормоқда. Бу ҳолда СССР билан АҚШ, уларнинг иттифоқчилари, бутун дунё яқин йиллар ичидаёқ мутлақо контрол қилиб бўлмайдиган қуролланиш пойгаси, стратегик тартибсизлик, барқарорликнинг хавфли даражада қўпорилиши, ана шулар натижасида халокат хатари эҳтимолининг ўсиб бориши билан боғлиқ бўлган ялпи ишончсизлик ва даҳшат вазиятида қолган бўлур эдилар. Такрорлаб айтаманки, бу бизнинг невараларимизга эмас, балки ўзимизга, бизнинг ҳаммамизга, бутун инсониятга таҳдид қилаётган хавфдир.

Нима учун биз бундай хавф-хатарга йўл қўйишимиз керак? Президент Рейган «самовий урушлар»нинг «халоскорлик» миссиясига ишонади, деб тахмин қилишим мумкин. Лекин ҳамма гап ядро хавфини тугатишда бўлса, у ҳолда, АҚШ нима учун СССРнинг сўнгги таклифларига принцип жиҳатидан қўшилмас экан: бу таклифлар ядро хавфини бартараф этишнинг энг қисқа, тўғри, арзон йўлини, энг муҳими эса, хавфсиз йўлини — ядро қуролини бутунлай тугатиш йўлини кўзда тутади. Таъкидлаб айтаманки, энг хавфсиз йўлни кўзда тутади. Ҳозир АҚШ ана шу мақсадни кўзлаб таклиф этаётган йўлдан умид йўқ. «Самовий урушлар» тарафдорларининг фикрига зид ўлароқ, ядро қуроли «эскириб» қолмайди, аксинча у такомиллашиб боради. Иш шу даражага бориб етиши мумкинки, у шу қадар мураккаб бўлиб кетадики, қарорлар қабул қилишни бутунлай электрон ҳисоблаш машиналари, автоматлар зиммасига юклаб қўйишга тўғри келади. Бунинг оқибатида инсоният цивилизацияси машиналарга, бинобарин, техник носозликлар ва бузилишларга қарам бўлиб қолади. Бу нақадар хавфли эканлигини ишончли, бугунги кунда умуман мумкин бўлган даражада кўп марта синовдан ўтган ва текширилган Американинг «Чэлленжер» космик кемаси билан яқинда рўй берган фожиа яна бир бор кўрсатди.

Ишончим комилки, у ерда ядро хавфидан халос этишнинг бундай ашаддий реалистик планига «ишонувчи» битта одамга камида ўн нафар ишонмайдиган одам тўғри келишини, бу одамлар президент Рейган гапираётган ва орзу қилаётган нарсалардан чамаси бутунлай бошқа нарсани кўзда тутаётганини Вашингтонда ҳам яхши биладилар. Масалан, баъзи бировлар «метин қалқон» барпо этиб бўлмаслигини тушуниб, ундан камроғига, бошқа томоннинг жавоб қайтариш кучларига олдиндан зарба бериш воситалари билан биргаликда бежазо ядровий агрессия қилиш имконини берадиган чекланган ракетадан мудофаа бўлишига ҳам тайёрлар. Бошқалар эса, бундан бойлик орттириб қолишни истайдилар. Учинчи бировлар — СССРни космик қуролланиш пойгасига тортиб, унинг экономикасига путур етказишни истайдилар. Тўртинчи кимсалар эса, АҚШнинг технология жиҳатидан Ғарбий Европадан ўзиб кетишини тезлатиб, шу йўл билан Ғарбий Европанинг тобелигини таъминлашни истайдилар... ва ҳоказолар.

Хуллас, «самовий урушлар» масаласи жуда кенг кўламли масаладир. Бу борада ана шу конкрет программага фақат икки хил қарашгина тўқнашаётгани йўқ, балки унга икки хил ёндашув, хавфсизликнинг икки концепцияси ҳам тўқнашмоқда.

Америка концепцияси — бу, аввало ҳарбий-техника воситалари ҳисобига, бу ўринда эса, ядровий боши берк кўчадан чиқишга ёрдам берадиган янги «ўта қудратли қурол», техникавий фокус ҳисобига хавфсизликни таъминлаш концепциясидир. Бунинг устига «мўъжизакор технология»ни бошқа мамлакатлар (СССР ҳам шулар жумласига киради) билан «вақти келганда» баҳам кўришга тайёрлик ҳақидаги жуда ноаниқ, ҳатто кулгили, ҳақиқатга тўғри келмайдиган гаплар бўлаётганлигига қарамай, АҚШ ўзи учун мутлақ хавфсизликка эришиб, бошқа ҳаммани «мутлақ хавф-хатар» остида қолдириб, ана шу боши берк кўчадан бир ўзи чиқиб кетишни истаяпти.

Совет концепцияси қурол-яроғларни қисқартириш ҳамда оммавий қирғин қуролларининг барча турларини бутунлай тугатишга қадар қуролсизланиш йўлида ҳамманинг баб-баравар хавфсизлигини таъминлаш концепциясидир. Чунки, бизнинг давримизда, АҚШ хавфсизлигисиз СССРнинг хавфсизлиги бўлмайди, НАТО мамлакатлари хавфсизлигисиз Варшава Шартномаси мамлакатлари хавфсизлиги бўлмайди. Ўзаро хавфсизлик бўлмаса, ялпи хавфсизликнинг ҳам бўлиши мумкин эмас.

Сизнинг саволингизга жавоб қайтариб, Европани ядро қуролидан, биринчи навбатда ўртача олислик ракеталаридан халос қилиш проблемасини ажратиб кўрсатишни хоҳлайман. Бундай ракеталар Европа хавфсизлигига жиддий путур етказмоқда. Бу борада сизлар Англия сиёсатининг ва албатта Франция сиёсатининг реализми ва фаросатига умид қилишга ҳақлисиз.

Ядровий қуролланиш тарафдорлари бундай қуролларни тугатиш оддий қуроллар деб аталмиш қуроллар борасида Советларнинг «устунлиги» олдида ғарбни ожиз қилиб қўяди, деган далилни келтирмоқдалар. Бундай «устунлик» бор ёки йўқлиги тўғрисида ҳозир баҳслашиб ўтирмайман. Энг муҳими, бошқа нарсада — бизнинг таклифларимиз ана шундай қурол-яроғларни ҳам қисқартиришни, шунингдек, ишонч тадбирларини мустаҳкамлашни кўзда тутади. Биз, қуролланиш пойгасини бошқа соҳага шунчаки кўчириш учун ядро қуролларини тугатишни таклиф қилаётганимиз йўқ. Бу соҳалар ҳам вақти келиб, жуда хатарли бўлиб қолади.

Биз хавфсизлик концепциямизнинг амалга оширилиши жуда катта куч-ғайрат, меҳнат сарфлашни, қатъият билан кураш олиб боришни, минг йиллаб давом этган анъаналарни бузиб ташлашни талаб қилишини тушунамиз, бу ҳақда мен гапирганман. Бироқ, дунё ядро уруши хавфи реалликка айланган вақтда эскичасига яшаб, эскичасига ҳаракат қила олмайди.

Қурол-аслаҳаларсиз, урушларсиз дунё бўлиши мумкинми? Бу саволга мен савол билан жавоб қиламан: тобора тезлашиб бораётган қуролланиш пойгасини давом эттириб, кескинликни кучайтириб, мунтазам равишда, айтиш мумкинки, уруш ёқасида туриб, инсоният цивилизациясини сақлаб қолиш мумкинми?

Олий даражадаги Женева учрашувидан сўнг халқаро муносабатларда кескинликни юмшатиш тикланаётганлигининг белгилари сезиларлими? Бу ўринда, менимча, баҳо беришда эҳтиёткор бўлиш керак. Ҳа, баъзи бир белгилар намоён бўлмоқда. Гап Совет — Америка муносабатлари соҳасидаги айрим силжишларда эмас; улар ғоят чегараланган, асосий мақсадлардан четда, туб масалаларга тааллуқли эмас. Лекин сиёсий вазиятда муайян ўзгаришлар сезилмоқда. Худди мана шу нарса кўпгина мамлакатларнинг халқларида кескинликни юмшатиш сари қайтиш, телбаларча қуролланиш пойгасини тўхтатиш, нормал тинч халқаро ҳамкорликни ривожлантириш мумкинлигига умид ва ишонч туғдирди. Бу эса маълум даражада реал, сиёсий жиҳатдан муҳим нарсадир.

Ўзгариб бораётган сиёсий вазият бизга ёрдам бермоқда, Совет Иттифоқининг янги таклифларни, янги ташаббусларни ишлаб чиқишга дадилроқ, тобора қатъийроқ ёндашувига ёрдам бермоқда. Мендан баъзан: янги совет таклифларига, масалан, ядро портлатишларини бутунлай тақиқлаш, Европада ва бутун дунёда ядро қуролларини босқичма-босқич йўқ қилиб ташлаш, космосда қуролланиш пойгасининг олдини олиш ва бошқа таклифларига АҚШнинг ҳозирги маъмурияти, шунингдек унинг иттифоқчиси бўлган баъзи мамлакатларнинг ҳукуматлари қўшиладими? — Бунга Совет Иттифоқи ишона оладими? — деб сўрашади.

Ҳақли савол. Аммо, айниқса, ядро асрида сиёсатни сен шерикларга умуман ишонасанми ёки ишонмайсанми? — деган принципда қуриб бўлмайди. Сиёсатни халқаро майдонда кучларнинг жойлашувини, давр эҳтиёжларини, ўз халқи, бошқа халқлар, ялпи тинчлик манфаатларини ҳисобга олиб, реал асосларга қуриш керак. Шундай экан, социалистик давлат сифатида Совет Иттифоқи ядро уруши ўрнига инсоният олдида турган проблемаларни ҳал этишнинг ҳамма халқлар манфаатларини ҳисобга оладиган асосли ва шу билан бирга реалистик программасини жаҳонга таклиф қилиши керак. Бундай таклифлар ўзига хос «ҳақиқат дақиқасидир». Бу таклифлар биз музокара олиб бораётган шерикларимизни ўз қиёфасини очиқ кўрсатишга, уларнинг сиёсати амалда қандай мақсадларни кўзда тутаётганлигини кўрсатишга мажбур этади. Биз ядро портлатишларини тақиқлаб қўйишни таклиф этганимизда, бизга — қанчалик муғомбирсизлар, бу йил бизга нисбатан кўп синов ўтказдингиз (кези келганда, айтиб қўяй, ўшанда ҳам бу гаплар ҳақиқат эмасди), энди АҚШга тўхтаб туришни таклиф қилишаяпти, дейишган эди. Биз мана етти ойдан буён синов ўтказаётганимиз йўқ. Эндиликда АҚШ ҳам бу баҳонасидан фойдалана олмайди. Шундан сўнг, контрол, текшириш тўғрисида гапира бошладилар. Биз ҳар қандай текшириш чораларига тайёр эканлигимизни маълум қилдик. Бу баҳона ҳам яроқсиз бўлиб қолди. Энди нима қолди? Наҳотки, АҚШнинг нима қилиб бўлса ҳам қуролланиш пойгасини давом эттиришга азму қароригина қолган бўлса?

В. И. Ленин томонидан ёзилган «Сулҳ тўғрисида декрет»да (бу эндигина вужудга келган Совет ҳокимиятининг энг биринчи декрети эди) тарихда биринчи социалистик давлатнинг сиёсатни ўтказиш, «Бутун халқ олдида очиқ-равшан ҳаракат қилиш», ўз таклифларини «ҳукуматларга ҳам, халқларга ҳам айтиш», «халқларга уруш ва сулҳ масалаларига аралашишларига» ёрдамлашиш қатъий истаги ифодаланган. «Биз, — деган эди Ленин ана шу декрет лойиҳасини Советларнинг съездига тақдим этар экан, — ҳамиша оғизда сулҳ, адолат ҳақида гапириб, аммо амалда босқинчилик, талончилик уруши олиб бораётган ҳукуматларнинг алдамчиликларига қарши курашамиз». Шу билан бирга у Советлар мамлакатининг капиталистик давлатлар билан муносабатларини кўзда тутиб, бундай деган эди: «Биз ҳукуматларга бизнинг ён бермаслигимизни баҳона қилишга ва халқларни нима учун уруш майдонига юбораётганликларини шу халқдан яширишига йўл қўя олмаймиз ва йўл қўймаслигимиз лозим... Таклифимизнинг ультиматум тарзида бўлиши душманларимизнинг мушкулини осон қилади. Биз бўлсак, ҳамма шартларни халққа билдирамиз. Биз ўз шартларимизни ҳамма ҳукуматлар олдида кўндаланг қилиб қўямиз ва улар ўз халқларига жавоб берсинлар».

Масаланинг принципиал коммунистик тарзда қўйилиши ана шундай. Лениннинг ана шу сўзларини, Ленин принципларини мен тасодифан эслаганим йўқ.

Ўша вақтдаги вазият билан ҳозирги вазият ўртасида чуқур ўхшашлик бор. 1917 йилда, биринчи жаҳон уруши авжига чиққан пайтда империалистик ҳукуматлар халқлар бошига солган хунрезликни қандай қилиб тезроқ тугатиш энг асосий масала эди. В. И. Ленин, партия энг самарали йўл — фақат ҳукуматларга эмас, шу билан бирга халқларга ҳам мурожаат қилишдир, деган қарорга келдилар. Ҳозир жаҳон халқлари қуролланиш пойгасига, ядровий рақобатга тортилдилар. Бу эса, янада даҳшатли хунрезлик хавфини солмоқда. Табиийки, биз ана шу проблемаларни ҳал қилиш устида ғарб ҳукуматлари билан ҳормай-толмай ишлар эканмиз, халқларга ҳам мунтазам равишда мурожаат қиламиз, ўз сиёсатимизни уларга йўллаймиз.

Савол: Афғонистондаги уруш яқин келажакда тугашига ва бинобарин, совет қўшинларининг ана шу мамлакатдан олиб чиқиб кетилишига умид қилишга асос борми?

Жавоб: Биз шундай бўлишини жуда хоҳлаймиз ва кучимиз етгунча бунга эришишга ҳаракат қилаверамиз. Афғонистон ҳукумати ҳам шундай позицияда турганлигини биламиз. Бу ҳукумат мамлакат ички тараққиёти мураккаб проблемаларини ҳал этишда олға қараб боришга тайёрдир, ҳаётни изга солишда иштирок этишга ҳам марказда, ҳам вилоятларда турли сиёсий кучларни, жумладан, қабилалар, руҳонийлар, зиёлилар, савдо-саноат доиралари вакилларини актив жалб этмоқда.

Шу билан бирга, бу соҳада ҳамма нарса Афғонистон ҳукуматига боғлиқ эмас. Ташқаридан аралашиш оқибатида вужудга келган бу можарода ана шу можарони давом эттириш ва кенгайтиришдан манфаатдор бўлган ташқи кучлар бор. Булар Покистон билан АҚШдир. Воқеаларнинг боришига Ғарбий Европа ҳам таъсир ўтказиши мумкин. Ўйлайманки, у ерда Афғонистондаги ва унинг атрофидаги вазиятни холисона баҳолаганларида эди, шунингдек, табиийки, ўз манфаатларини, умумий тинчлик манфаатларини холисона баҳолаганларида эди проблемани ҳал этишга кўмаклашиш йўллари топилган бўлур эди.

Савол: Совет — француз муносабатлари яхшиланиши мумкинми ва бунинг учун нима қилиш керак?

Жавоб: Албатта, яхшиланиши мумкин. Мен ҳатто яхшиланиши керак деб айтаман. Совет Иттифоқи Франция билан кенг ҳамкорлик қилиш, совет ва француз халқлари дўстлиги тарафдоридир. СССР билан Франция ўртасидаги тафовутлар уларнинг аҳиллиги ва ҳамкорлигига мутлақо ғов бўлолмайди. Бу бизнинг қатъий, узоққа мўлжалланган, принципиал позициямиздир. СССР билан Франция ҳамжиҳатлигини яхшилаш ва ҳамкорлигини йўлга қўйишни мамлакатларимизнинг туб манфаатлари учун — Европада ва бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш, халқаро вазиятни соғломлаштириш учун муҳим деб ҳисоблаймиз.

Ўтган йилнинг кузида Парижда ўтказилган Олий даражадаги учрашувнинг моҳияти совет-француз муносабатларига янги омил бағишлашдан иборат эди. Сўнгги вақтда баъзи нарсаларга эришишга муваффақ бўлинди. Бироқ бизнинг нуқтаи назаримиздан қараганда, ҳали фойдаланилмаётган катта имкониятлар бор. Қуролланиш пойгасини жиловлаш ва ядро қуролини, бошқа оммавий қирғин қуролларини бутунлай тугатиш, зарбдор космик қуролларни яратишнинг олдини олиш каби тарихий кўламдаги проблемаларни ҳал этишда мамлакатларимиз фаол шерик бўладилар, деб умид қилишни истар эдик.

Йирик илмий-техника ва тафаккур қудратига, яхши муносабатлар тажрибасига эга бўлган Совет Иттифоқи билан Франция фан ва техника соҳасида ҳамкорлик қилишда яхши намуна кўрсатишлари мумкин. Савдо-иқтисодий муносабатларни янада ривожлантириш билан бирга фан ва техника соҳасида ҳамкорлик қилиш, Францияда иш билан таъминлаш масаласини ҳам ҳал этишга маълум даражада ёрдам берган бўлур эди.

Тарихан шундай таркиб топганки, Совет — Франция муносабатлари анъанавий равишда ҳар икки халқнинг бир-бирига ўзаро хайрихоҳлиги ва ҳурматига таяниб келди. Шуни ҳисобга олганда, мамлакатингиздаги баъзи доираларнинг французларда Совет Иттифоқига нисбатан ёқтирмаслик ва ишончсизлик уйғотиш, мамлакатимиз, унинг сиёсати ҳақида сохта тасаввур вужудга келтиришга ҳозир зўр бериб уринишларини тушуниб бўлмайди. Француз коммунистлари, «Юманите» газетаси антисоветизмга қарши чиқаётганликлари, Совет Иттифоқи тўғрисидаги ҳақиқатни, социализм тўғрисидаги ҳақиқатни сўзлаб бераётганликлари учун биз улардан миннатдормиз. Биз буни Франция Коммунистик партиясининг бизнинг партиямиз билан бирдамлиги муҳим формаларидан бири деб биламиз.

Коммунистик ҳаракат худди шундай бирдамлик билан — ундаги тенг ҳуқуқли, мустақил, турлича шароитларда ишлаётган, турлича вазифаларни ҳал этаётган партияларнинг амалдаги бирдамлиги билан мустаҳкамдир. Улар меҳнаткашлар оммаси манфаатлари учун, тинчлик ва социализм манфаатлари учун умумий курашга бирлашгандирлар.

Пировардида, «Юманите» газетхонларига, француз коммунистларига, Франциянинг барча меҳнаткашларига самимий салом ва эзгу тилаклар топширишни истайман.

* * *

Жавоб текстларини француз ўртоқларга топшириш чоғида М. С. Горбачев билан Р. Леруа ўртасида суҳбат бўлди, суҳбат самимий, ўртоқларча вазиятда ўтди.

Р. Леруа. Саволларимизга тўғри ва ошкоралик билан жавоб берганлигингиз учун сизга миннатдорчилик билдирмоқчиман. Унда тилга олинган мавзулар французларни жуда қизиқтирмоқда, объектив ахборот эса уларда етишмаяпти. Таассуф билан шуни таъкидлаб ўтишим лозимки, Франция оммавий ахборот воситаларининг кўпчилиги ҳозир Советларга қарши кескин йўл тутмоқда.

М. С. Горбачев. Биз билан мулоқот вақтида Франциядаги турли доираларнинг намояндалари ҳам, жумладан, президент ҳам муносабатларимизнинг анъанавий дўстона характери ҳақида, бу муносабатларнинг илдизи тарихга бориб тақалиши ҳақида гапирмоқдалар. Айни пайтда бундай муносабатларни сақлаб қолишга, уларни янги мазмун билан бойитишга интилиш таъкидланмоқда. Бизнинг позициямиз ҳам ана шундай: Биз Франция билан анъанавий дўстона алоқаларни қўллаб-қувватлаш тарафдоримиз ва совет — француз яхши муносабатларини ривожлантириш учун ўзимизга боғлиқ бўлган ҳамма ишларни қилмоқдамиз. Ана шундай шароитда СССРга нисбатан нодўстона кампания Францияда нима учун бу қадар кенг кўлам касб этганлигини тушуниб олишимиз қийин бўлаяпти.

Ёки бўлмаса, Франциядан Совет элчихонаси бир неча ходимининг гўё улар рухсат этилмаган фаолият билан шуғулланган деган баҳона билан чиқариб юборилиши каби яна яқинда юз берган фактни мисолга олиб кўрайлик. Яна Францияда «совет жосуслари» шарпаси кезиб юрибди. Албатта, бу тўқиб чиқарилган ва ҳеч қандай асосга эга бўлмаган хатти-ҳаракатдир. Масалан, «йўл қўйилмаган мулоқотларда» айбланаётганлардан бири техник ходим эканлигини, ҳамиша элчихона биносида ишлаганлигини, чет элликлар билан ҳеч қандай алоқа ўрнатмаганлигини ва, ҳатто, чет тилни билмаслигини айтиб ўтишнинг ўзи кифоядир. Буларнинг ҳаммаси таажжублантирмай қолмайди. Булардан кузатилган сиёсий мақсад нима? Уларнинг сабаби нима? Ички сиёсатми ёки бошқа бирон сабаб борми?

Президент Миттеран билан суҳбатларда айтиб ўтганимдек, биз совет — француз муносабатларига чинакам катта жўшқинлик бахш этишга, ҳар иккала мамлакатларимиз учун муштарак манфаатли бўлган масалаларда Франция билан, унинг халқи билан, унинг сиёсий кучлари билан ҳамкорлик қилишга самимий интилмоқдамиз. Аммо бу мамлакатимизга нисбатан нодўстона хатти-ҳаракатларга индамай қараб тураверамиз, деган маънони билдирмайди. Бундай ҳолда, биз айни шунга яраша жавоб чораларини кўришимиз лозим эди.

Франция Совет Иттифоқи билан яхши муносабатлардан манфаатдор бўлганидан кўра Совет Иттифоқи Франция билан яхши муносабатлардан кўпроқ манфаатдордир, деб ҳисоблаш нотўғри бўлур эди. Менимча, ҳар иккала мамлакат бир-бирлари билан яхши муносабатларни сақлаш ва ривожлантиришдан ўзаро манфаатдордир.

Р. Леруа. Франция халқи Совет Иттифоқи билан яқинлашиш ва ҳамкорлик қилишдан алоҳида манфаатдор эканлиги равшандир.

М. С. Горбачев. Биз ўз ташқи сиёсатимизни амалга оширар эканмиз, Франциянинг, унинг халқининг манфаатларини ҳамиша ҳисобга оламиз. Менинг шу йил 15 январдаги Баёнотимда олға сурилган кейинги таклифларимиз ҳам ана шундан далолат бермоқда.

Кези келганда шуни айтмоқчиманки, биз ўз таклифларимизни тайёрлаётганимизда, фақат Франциянигина эмас, айтайлик Қўшма Штатлар каби шерикларимизнинг ҳам қонуний манфаатларини ҳисобга олишни ўзимиз учун табиий иш деб ҳисоблаймиз. Акс ҳолда бундай таклифлар реал таклифлар бўлмас эди.

Мен суҳбат чоғида президент Миттеранга айтган эдим ва ҳозир яна такрорламоқчиман, биз Франция хавфсизлигига заррача путур етказмоқчи эмасмиз. Яқинда олға сурган таклифларимизда Франция, Англия каби ядровий қуролсизланиш жараёнига Қўшма Штатлар ва Совет Иттифоқи ядро қуролларини анча миқдорда қисқартганларидан кейингина қўшилишига асосланганмиз. Ҳозирги вақтда биз Америка ва Совет қурол-аслаҳаларини қисқартириш даврида Франция билан Англия ўзларининг ядровий қудратларини оширмасликларига умид қилишни истар эдик.

Р. Леруа. Биз партиянгиз XXVII съездига қандай тайёргарлик кўрилаётганини қизиқиш билан кузатиб боряпмиз.

М. С. Горбачев. Биз ўз съездимизда социализм имкониятларини мамлакатимизда тобора чуқурроқ очиб бериш, унинг асосидаги имкониятларни рўёбга чиқариш йўлларини батафсил кўрсатиб берамиз. Бу — коммунистларнинг яхши, адолатли жамият учун умумий курашига қўшган ҳиссамиз бўлади деб ўйлайман. Ташқи сиёсат соҳасида биз мустаҳкам тинчлик ишини ҳимоя қилиб, Ер юзида ядро қуролини йўқ қилиб ташлашга интилиб, актив ҳаракат қилишни давом эттираверамиз. Бу албатта социализмнинг тинчлик ишига астойдил содиқлигини кўрсатиши маъносида ҳам жуда муҳимдир.

(ТАСС).

ЖАДАЛЛАШТИРИШ ЙЎЛИДАН

(Боши 1-бетда).

йўл қўйилди? — деган саволга очиқ-равшан ва тўппа-тўғри жавоб берилди. Республика партия ташкилотининг раҳбар органларида кўп йиллар мобайнида иш натижаларига танқидий назар билан қарамаслик, хотиржамлик муносабати ҳукм суриб келди. Қўпол хатолар оқибатида социал-иқтисодий ривожланиш суръатлари секинлаша бошлагани ҳақида жўрттага лом-мим дейилмади, қўшиб ёзиш ва кўзбўямачилик йўли билан бу аҳвол зўр бериб бежаб кўрсатилди. Мақтанчоқлик, сохта ғалаба рапортлари, тилёғламалик ва лаганбардорлик вазиятида партия турмушининг ленинча нормалари топталди ва назарписанд қилинмай келди.

Ҳақиқий аҳволни, партиявий раҳбарликдаги бузилишларни очиб ташлаш учун Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг дадиллиги ва кучи етмаганлиги ҳам съездда айтиб ўтилди. Бу иш КПСС Марказий Комитети аралашиб, катта ёрдам берганлиги туфайлигина Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XVI пленумида амалга оширилди. Кейинги бир ярим йил мобайнида республикадаги маънавий-сиёсий вазиятни кўп жиҳатдан соғломлаштиришга, партия ва давлат интизомини мустаҳкамлашга, соғлом кучларни қўшиб ёзишларга ва бошқа суиистеъмолларга қарши курашга отлантиришга муваффақ бўлинди. Шу билан бирга аҳволни тўғрилаб олиш учун ҳали кўп куч-ғайрат сарфлашга, қатъият, матонат кўрсатишга тўғри келади.

Халқ хўжалигига раҳбарлик қилишда гарчи катта хато ва янглишишларга йўл қўйилган бўлса ҳам, бу нарса республиканинг умуман илгари ҳаракат қилишини тўхтатиб қола олмаганлиги сиёсий кунда айтиб ўтилди. Ўн биринчи беш йилликда саноат маҳсулоти ҳажми 26 процент кўпайди. Капитал қурилиш соҳасида 34 миллиард сўмдан кўпроқ яъни аввалги беш йилликка нисбатан 23 процент ортиқ капитал маблағ ўзлаштирилди. Озиқ-овқат маҳсулоти ишлаб чиқариш бирмунча кўпайди. Бироқ партиявий раҳбарликда йўл қўйилган камчиликлар, шунингдек айрим жойларда экономикага енгил-елпи ёндашиш сарқити давом этиб келаётганлиги ишлаб чиқариш ва фан-техника потенциалидан фойдаланиш самарадорлиги даражасини анчагина орқага сурмоқда.

Докладчилар асосий диққат-эътиборни республика партия ташкилоти, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари ўн иккинчи беш йилликнинг биринчи йилида ва умуман беш йилликда ҳал этилиши лозим бўлган масалаларга қаратдилар. Бу вазифалар Ўзбекистон Компартиясининг XXI съездида аниқ ва равшан белгилаб берилди. Камчиликларни тугатиш соҳасида катта иш қилиш, хўжалик юритишнинг вужудга келган ва томир ёйган зарарли услубига қарши муросасиз курашиш, иқтисодий ўсиш суръатларини кучайтириш учун зўр ғайрат билан меҳнат қилиш керак. Фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, ишлаб чиқариш даражасини ва маҳсулот сифатини тубдан ошириш мўлжалланмоқда. Ўн иккинчи беш йилликда саноат, айниқса машинасозлик юксак суръатлар билан ривожлантирилади, бу тармоқнинг маҳсулотини ишлаб чиқариш бир ярим баравар кўпайтирилади. Агросаноат комплексида, Озиқ-овқат программасини амалга оширишда жиддий силжишлар рўй беради. Чорвачиликни жадал суръатлар билан ривожлантириш планлаштирилмоқда. Меҳнаткашларни, республиканинг бутун аҳолисини марксча-ленинча дунёқараш, қатъий коммунистик эътиқод ва ҳаётий позициялар руҳида тарбиялаб вояга етказиш идеология фаолиятининг марказий вазифаси бўлиб келди ва шундай бўлиб қола беради.

Истиқбол режалари ҳам, ҳозирги пайтдаги ишлар ҳам ўз ўзидан рўёбга чиқабермаслиги съездда таъкидлаб ўтилди. Стратегик, тактик вазифалар ва кундалик амалий ишнинг бирлигини таъминлаш — ҳамиша Ленин партиясига хос фазилат бўлиб келган. Энг муҳим вазифа шундан иборатки, КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель ва октябрь Пленумлари ҳамда партиянинг бўлажак XXVII съезди қарорларига мувофиқ кейинги вақтларда бошланган ижобий силжишларни мустаҳкамлаш ва кучайтириш, хўжалик фаолиятининг ҳамма соҳаларида интенсивлаштириш сари туб бурилиш қилиш, янгича фикрлаш ва ишлашни ўрганиб олиш керак. Пировард натижалар олға ҳаракатимизга тўсқинлик қилаётган ва ўз умрини яшаб бўлган жамики эски, ёт сарқитлардан нақадар тез ва кескин халос бўла олишимизга, аввало ишчилар билан колхозчиларни актив ишга жалб этиб, уларнинг меҳнатини уюштира билишимизга боғлиқ бўлади. Коммунистлар ва комсомоллар, партия, комсомол ва касаба союз ташкилотлари, меҳнат коллективларининг раҳбарлари етакчи ташкилотчи бўлишлари лозим. Улар коллективларнинг ишлаб чиқаришдаги турмушини чуқур ўрганишлари, одамларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилаш ҳақида ғамхўрлик қилишлари, уларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялаш соҳасидаги мунтазам ишни йўлга қўйишлари керак. Докладчилар кўпдан-кўп саволларга жавоб қайтардилар.

Ягона сиёсий кунда меҳнат коллективлари ҳузурида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзолари ва аъзолигига кандидатлар, Ўзбекистон Компартияси Ревизия комиссиясининг аъзолари, область, шаҳар ва район партия комитетларининг секретарлари, Ўзбекистон Компартияси XXI съездининг делегатлари, сайлаб қўйиладиган партия органларининг бошқа аъзолари республика совет ва жамоат ташкилотларининг, министрликлар ва идораларининг раҳбарлари, партия ва меҳнат ветеранлари доклад қилдилар.

Ягона сиёсий кунда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзолигига кандидатлар қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИДА

(Боши 1-бетда).

хўжалик ҳисоби ва бригада пудрати асосида меҳнатни ташкил этиш ва ҳақ тўлашнинг прогрессив формаси жорий қилинган эмас. Қишловни ўтказишнинг бориши юзасидан назорат ниҳоятда қониқарсиз. Ўтган давр ичида район партия комитетининг бюроси бу масала юзасидан колхоз-совхозлар раҳбарлари ва партия комитетлари секретарларининг ҳисоботларини эшитмади.

Район партия комитетининг, кўпчилик бошланғич партия ташкилотларининг назорат қилмай қўйганлиги, чорва қишловидек муҳим кампанияни муваффақиятли ўтказишни таъминлаш юзасидан мақсадга қаратилган иш йўқлиги, туфайли қишловнинг тўрт ойлик якунлари ёмон бўлиб чиқди. Умуман районда 1985 йилнинг октябридан 1986 йилнинг февраль ойигача сут етиштириш ўтган мавсумнинг шу давридагига нисбатан 109 тонна камайиб кетди.

Мутахассислар, раҳбарларга нисбатан, РАПО, колхоз ва совхозларга нисбатан лозим даражадаги талабчанлик йўқлиги чорвачиликдаги аҳволни ниҳоятда ташвишли қилиб қўйди. Кўпчилик хўжаликларда, фермаларда юқумли касалликлар кенг тарқалди, сигирларнинг қисир қолиши кўпайди, моллар бош сони 1984 йилга нисбатан 12 процентга, шу жумладан сигирлар 27 процентга, қўйлар 3 процентга камайди. Райондаги 54 та чорвачилик бўлинмасининг 22 тасида коммунистлар йўқ, чўпонлар, паррандабоқарлар, молбоқарлар, техник-осеменаторлар ўртасида партия аъзолари сони айниқса кам.

Райкомнинг бюро аъзолари ва хўжалик раҳбарларининг колхоз, совхозларда чорвачилик маданияти ва технологияси масалаларидаги жиддий нуқсонлари, фермаларга зооветеринария хизмати кўрсатишдаги, молларни кўпайтириш, боқиш ва улардан фойдаланишдаги масъулиятини кўриб чиқиш район партия комитетига топширилди.

Ш. О. Дадабоевнинг район партия комитети, район ижроия комитети хўжаликларда чорвачиликни ривожлантиришга раҳбарликни тубдан яхшилаш ва чорва қишловини ўтказишдаги камчиликларни бартараф этиш юзасидан зарур ташкилий тадбирлар кўради, деб билдирган ахбороти эътиборга олинди.

Бюро 1986 йил март ойидан 1987 йил ноябрь ойигача бўлган даврда II Бутуниттифоқ халқ ижодиёти фестивали доирасида кўрик ва конкурслар ўтказиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқди. Халқ ижодиёти шаҳар ва район кўрик-конкурслари Улуғ Октябрь Социалистик революциясининг 70 йиллигига бағишланади.

Шаҳар ва район партия комитетлари, область касаба союзлари Совети, область комсомол комитети, маданият, ҳунар-техника таълими, ички ишлар, кинолаштириш бошқармалари, область халқ маорифи бўлимига телевидение ва радио эшиттиришлар область редакциялари, Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзининг область бўлими билан биргаликда фестивални юксак ғоявий-бадиий савияда ўтказиш, унда бадиий ҳаваскорлик коллективлари ва турли жанрдаги ижрочиларнинг, ҳаваскор рассомлар, амалий санъат усталари, кино ва фотоҳаваскорларнинг оммавий қатнашишини таъминлаш топширилди. Меҳнат коллективларида ва ўқув юртларида, клуб муассасаларида, областнинг район ва шаҳарларида халқ ижодининг ҳамма турлари ва жанрлари бўйича кўрик ҳамда конкурслар уюштириш, ғолибларнинг якунловчи концертларини ўтказиш, ҳаваскор рассомлар асарлари кўргазмаларини ташкил этиш, ҳаваскорлик кинофильмларини намойиш этиш керак.

Область ташкилий комитетига шу йил 20 февралгача шаҳар ва районларда фестиваль тадбирларини ўтказишнинг конкрет календарь планини ишлаб чиқиш, халқ ижодининг ҳамма турлари бўйича жюри составларини аниқлаш ва энг яхши коллективлар ҳамда ижрочиларни, ҳаваскор рассомлар, амалий санъат усталари, фото ва киноҳаваскорлар асарларидан энг яхшиларини танлаб олиб, якунловчи концертлар ва республика кўргазмаларида қатнаштириш керак. Бу концерт ва кўргазмалар 1987 йил иккинчи кварталида Тошкент шаҳрида уюштирилади.

Область партия комитетининг бюроси область соғлиқни сақлаш системасида қонунчиликнинг бузилиши фактларини муҳокама қилди. Партия комитетлари, маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари, хўжалик раҳбарлари, соғлиқни сақлаш органлари даволаш-профилактика муассасалари тармоғини ривожлантириш ва моддий-техника базасини мустаҳкамлаш учун зарур чораларни кўрмаётганлиги таъкидланди. Соғлиқни сақлаш системасидаги турли салбий ҳолатлар аҳолининг ҳақли равишда эътирозларига сабаб бўлмоқда, Тошкент, Олмалиқ, Ангрен, Янгийўл шаҳарларидан, Ўрта Чирчиқ ва Янгийўл районларидан айниқса, кўп шикоятлар тушмоқда.

Область партия комитетининг бюроси соғлиқни сақлаш системасидаги салбий ҳолатларни тугатиш, беморларга юзаки, совуққонлик билан муносабатда бўлувчи шифокорларни, порахўрлик, таъмагирлик, хизмат вазифасини суиистеъмол қилиш, совет врачи қасамёдига зид бўлган ишларга йўл қўяётган ходимларни кескин қоралаш, медицина ходимлари ўртасида идеологик, сиёсий-тарбиявий ишлар савиясини ошириш чораларини кўришни область соғлиқни сақлаш бўлими (ўртоқ М. Ф. Бекнозова) ва Тошкент шаҳар ижроия комитети соғлиқни сақлаш бош бошқармаси (ўртоқ Қ. С. Тўлаганов)дан талаб қилди.

Область партия комитетининг бюроси бошқа масалаларни ҳам кўриб чиқди ва улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилди.

БУЮК ШОИР ТАВАЛЛУДИНИНГ 545 ЙИЛЛИГИГА

1441 АЛИШЕР НАВОИЙ 1986

◆ СУРАТДА: Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Ҳамид Сулаймонов номли қўлёзмалар институти қошидаги А. Навоий номли адабиёт музейи хиёбонида буюк мутафаккирга ўрнатилган ҳайкал.

АЛИШЕР НАВОИЙ

ҒАЗАЛЛАР

Эй насими субҳ, аҳволим дилоромимға айт.
Зулфи сунбул, юзи гул, сарви гуландомимға айт.

Буки лаъли ҳасратидин қон ютармен дам-бадам,
Базми айш ичра лаболаб бода ошомимға айт.

Ком талху бода заҳру ашк рангин бўлғонин,
Лаъли ширин, лафзи рангин шўхи худкомимға айт.

Шоми ҳижрон рўзгоринг тийра невчун қилди деб,
Сўрмағил мендин бу сўзни, субҳи йўқ шомимға айт.

Ул пари ҳажрида нангу номким тарк айладим,
Кўнгул отлиғ ҳажр водийсида бадномимға айт.

Эй кароматгўй, ишим оғози худ исён эди,
Шамъи раҳмат партави етгайму анжомимға айт.

Йўқ Навоий бедил ороми ғам ичра, эй рафиқ,
Ҳолини зинҳорким, кўрсанг дилоромимға айт.

* * *

Демангиз ҳар кимниким бир ёр ила бор улфати,
Ким, менга басдур менинг бекаслигимнинг меҳнати.

Элни нўши васл агар тиргузса найлай, эй муҳиб,
Ким мени қилди ҳалок аҳбоб заҳри фурқати.

Сабр кўп қилсанг фавоийд кўп дединг, носиҳ, не суд
Ким, кўнгулни ҳажр аро бир лаҳзалик йўқ тоқати.

Топти гўё ҳар бири жисмимдаги бир доғни,
Ҳар тараф ҳирқамдаги теврук йўрунлар ҳайъати.

Бир қаро тоға қўпуб гар тушса ошиқ бошиға,
Андин ортуқроқ дурур ҳижрон тунининг шиддати.

Ҳирқам олиб бода бер, эй дайр пириким, яна
Қўймағай шайх оллиға бормоққа бу иш хижлати.

Эй, Навоий, ҳар нафаским хуш кечар, тут муғтакам,
Ҳеч кимга умрининг маълум эмас чун муҳлати.

РУБОИЙЛАР

Жондин сени кўп севармен, эй умри азиз,
Сондин сени кўп севармен, эй умри азиз.
Ҳар неники севмак андин ортуқ бўлмас,
Андин сени кўп севармен, эй умри азиз.

Ғурбатда ғариб шодмон бўлмас эмиш,
Эл анга шафиқу меҳрибон бўлмас эмиш.
Олтун қафас ичра гар қизил гул бутса,
Булбулға тикандек ошён бўлмас эмиш.

МАКТУБЛАР ҲИКОЯСИ

АЛИШЕР НАВОИЙ сиймосида биз фақат улуғ шоир ва мутафаккирнигина эмас, балки «Бир соатлик адолат олтмиш йиллик ибодатдан афзал» деган сўзларни ўзига шиор деб билган ҳолда мамлакатда зулм уруғини йўқотиб, адолатни қарор топтириш йўлида кўп заҳматлар чеккан халқпарвар давлат арбобини ҳам кўрамиз. Зотан, Навоий фақат дўсти Ҳусайн Бойқаро ҳурмати учунгина эмас, балки халқ манфаати ва юрт тақдири, шунингдек, яна қанчадан-қанча хайрли мақсадларни ҳам кўзлаб ҳукумат мансабини қабул қилган эди.

Бу ҳақда унинг ўзи «Вақфия» асарида шундай дейди: «Мен ҳақири нотавон ақл гираҳнамойлиги била ул ҳазратнинг (Ҳусайн Бойқаронинг — Ю. Т.) қуллуғида неча навъ хизматким, дунё суди андин пайдо ва охират беҳбуди андин ҳувайдо бўлғай, ўзимга лозим туттум ва неча навъ ишким, қошимда муқаррар қилдим... Илгимдин келганча зулм тиғин ушотиб мазлум жароҳатиға интиқом марҳамин қўйдум. Ва илгимдин келмаганни ул ҳазрат (Ҳусайн Бойқаро — Ю. Т.) арзига еткурдум».

Дарҳақиқат, замондошлари ёзиб қолдирган тарих китобларида ҳам сўзланганидек, Навоий кўп вақт давлат ишлари ва улус ташвишлари билан банд бўлган. Хоҳ у саройда расмий лавозимдалик чоғларида бўлсин, хоҳ ҳукумат мансабидан ҳоли пайтларида бўлсин Хуросон давлатининг барқарорлиги ва хавфсизлиги, юрт осойишталиги ва илм-фан равнақи йўлида кўп меҳнат чекди. Зотан Ҳусайн Бойқаро ҳам мамлакат халқи ҳурмати ва эҳтиромини қозонган Навоийдек оқил ва тадбиркор дўстининг ёрдамига доим эҳтиёж сезарди. Баъзи бир вилоят ҳокимлари томонидан бўлиб турадиган бебошликлар, айрим чегара вилоятларидаги нотинчликлар туфайли ҳукумат олдида танглик юзага келган чоғларда Ҳусайн Бойқаро учун энг яқин маслаҳатчи ва беғараз ёрдамчи яна Навоий бўлган.

Шоирнинг бир қатор мактубларида унинг ана шундай ижтимоий сиёсий фаолиятига оид лавҳаларнинг реал ифодасини кўрамиз. Уларда давлат ишлари тақозоси билан бирон тобе шаҳар ёки вилоятга борган Навоийнинг ҳукумат манфаатларига мос тушувчи тадбирларни амалга оширганлигининг гувоҳи бўламиз. Жумладан, Ҳусайн Бойқарога йўллаган бир мактубида Навоий кўзланган вилоятга етиб келиб, бу ерда маскан тутганлигини ёзиши давомида султон аскарлари ҳам шу ерда турганлигини баён этади:

«...бу банданикими (Навоий ўзини айтмоқчи — Ю. Т.), ул даргоҳ қуллуғининг (Ҳусайн Бойқаро саройи хизматининг — Ю. Т.) ҳавоси ёру диёрдин нуфур ва ул боргоҳ хизматининг муддаоси сабр ва қарордин маҳжур қилиб, бу вилоятда маскан ва бу сарҳадда маъман туттум, шак йўқки, хулуси ақидам натижасидин эрди. Ҳам мавкиби ҳумоюндинким, гарди сурмасидин адолат ва нусрат кўзлари равшан ва асокири мансураким, тиғлари сувидин фатҳ ва зафар биёбони гулшандур — бу тарафдаги вилоятда қишлоқ қилдилар...».

Кўринадики, Навоий бу ерга бир ўзи эмас, балки бир қанча аскарлар билан борган экан, буни ўша вилоятдаги вазиятнинг нобоплиги билан изоҳлаш лозим. Навоий мазкур вилоятда маълум муддат туришга мажбур.

Шунга ўхшаш сабаб билан Балхда турган Навоий шу вилоятга чегарадош Ҳисор давлатининг ҳокими Султон Маҳмуд Мирзо яхши қўшничилик расмини қилиб ўз амири Маҳмуд барлосни юборганлигини ёзади. Шунинг билан бирга бу мактубда Навоийнинг бошқа давлатлар элчиларини ҳам қабул қилганлигини ва айни пайтда султонга давлат ишларига доир қимматли фикр ва мулоҳазалардан иборат мактублар йўллаб турганлигининг ҳам гувоҳи бўламиз:

«Қуллуқ арзадошт улким..., Мирзо давлатидин кўнгул тилагондектур, Бу учурда Султон Маҳмуд Мирзо қошидин Маҳмуд барлос келиб пешкаш ва сочиқ келтуруб, қуллуқ хизматгорлиғларин изҳор қилди. Яна атроф ва жавонибдин келган хабарлар дағи барчаси давлатқа мувофиқ эрди. Густоҳлик юзидин бир неча сўз битиб, коғаз бошин ёпуштуруб йиборилди. Анга дағи мулоҳаза қилиб, назарға келтурулса давлатқа мувофиқ бўлғусидур деб, қуллуқ арзадошт битилди».

Навбатдаги бир мактубни шоир Астрободдан Ҳусайн Бойқарога йўллаган. Бу мактуб Навоий ижтимоий-сиёсий фаолиятининг ғоятда характерли қирраларини намоён этиш билан бирга яна Ҳусайн Бойқаро ҳукмронлиги даврида Хуросоннинг чет давлатлар билан алоқада бўлганлиги ҳақида ҳам гувоҳлик беради. Мазмунига қараганда у Навоийнинг Ҳусайн Бойқарога жавоб мактуби бўлиб, унда шоир кейинги вақтларда саломатлиги яхши томонга юзланганини («заъфи қувватқа ва марази сиҳҳатқа юз қўюб эрди») айтади ва мактуб орқали ҳол сўрагани учун Султонга миннатдорчилик билдиради. Сўнгра асосий мақсадга ўтиб ёзади: «Бу учурда Хожа Ҳофиз Ғиёсиддин Муҳаммад Деҳдор тархон қуллуқ эҳромин боғлаб, азимат қилди. Қайсари Рум илтифоти ва ул бобда топқон аҳком ҳолотин арз қилғусидир».

Демак, Навоий Балх ва Астробод каби чегара вилоятларида турган чоғларида бу ерлардаги маданият аҳлига ҳомийлик қилиш, мазлумларни бедодликдан қутқариш, ободончилик ишларини амалга оширишдан ташқари Хуросон давлати билан қўшни давлатлар ўртасида яхши муносабатлар ўрнатиш йўлида ҳам тадбирларни амалга оширганлиги, шубҳасиздир.

Ю. ТУРСУНОВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ҳ. Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар институтининг илмий ходими.

НОДИР МАНБАЛАР

Нодир қўлёзмаларнинг ўзига хос ёзилиш ва яратилиш тарихи бор. Улар турли давр тўсиқларидан ўтиб бизгача етиб келган, маданиятимизда муҳим ўрин тутган адабий манбалардир. Бундай ноёб қўлёзмалар бебаҳо ҳужжат бўлиб, ҳуснихат санъати мактабининг етук вакиллари, ўтмишда яшаб ва ижод этган адабиёт намояндаларининг мероси ҳақида ҳикоя қилади.

Қўлимизда «Алишер Навоий лирикаси» залидаги экспозициядан ўзига муносиб ўрин олган, шоир ижодининг дастлабки намуналарини ўзида жамлаган, 1466 йили кўчирилган «Илк девон» қўлёзмасининнг факсимил (қўлёзма бутун борлигича суратга туширилган) нашри. Мазкур девон филология фанлари доктори, профессор Ҳамид Сулаймоновнинг жиддий изланишлари самараси ҳисобланиб, у 1968 йилда босмадан чиқарилган.

Маълумки, Алишер Навоийнинг ёшлик чоғларида яратган лирик асарлари халқ орасига жуда тез тарқалиб, турли мушоираларда ўқилган. Девонлар тартиб этилиб, бастакорлар томонидан куйга солинган, хонандалар эса қўшиқ қилиб ижро этишган.

Алишер Навоийнинг ўз қўли билан ёзган бирорта дастхати ҳозирча фанга номаълум. Шунинг учун факсимил нашрлар биз учун катта аҳамият касб этади. «Илк девон»нинг қўлёзмаси Ленинграддаги Салтиков — Шчедрин номли Давлат кутубхонасида 564-рақам билан сақланади. Ҳирот бадиий қўлёзмаларининг шоҳ китобларидан ҳисобланган бу девонни Навоий замонасининг буюк ҳаттоти Султон Али Машҳадий кўчирган.

Қўлёзма хати настаълиқ услубида, Хуросоннинг олий сифатли ипак қоғозига қора сиёҳда ёзилган. Матн кўчирилган ҳар бир саҳифа ложуворд, пистоқи, яшил, самовий, наввотранг, қирмизи, заъфарон рангларга бўялган. Китоб ҳошияларига турли бўёқлар билан гул ва дарахт баргларидан нақшлар ишланган. Уларнинг орасига турли-туман ҳайвонлар ва қушлар расми чизилган.

Бу нодир қўлёзма ёш шоирнинг илк ижоди, фалсафий-эстетик қарашлари, ижтимоий-сиёсий тузумга муносабати ва маҳоратининг шаклланa бориши каби масалаларни ўрганишда ҳамда ўша давр адабий муҳитида ижодкорнинг тутган ўрнини аниқлашда бебаҳо манбадир.

Адабиёт музейи қўлёзмалари орасида бугунги кунда айрим нодир нусхалар борки, улар ўзбек адабиёти, тарихи, фалсафа, табобат, ахлоқ, мусиқага оид бўлиб, араб, форс, туркий, яъни қадимий ўзбек тилларида ёзилган. Алишер Навоийнинг витриналарда сақланиб, намойиш этилаётган XV — XVI асрларда кўчирилган «Муншаот», «Вақфия», «Рисолаи муаммо» ва бошқа асарларининг фотонусхалари ниҳоятда қимматли ҳисобланади.

Б. ВАЛИЕВ,
Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон ССР Давлат адабиёт музейининг илмий ходими.

◆ СУРАТДА: Алишер Навоийнинг мамлакатимиз халқларининг кўпгина тилларига таржима қилинган дурдона асарларидан намуналар.

А. Зуфаров фотолари.

ДИЛ ИЗҲОРИ

АЛИШЕРБЕК беназир киши эрди. Туркий тил била то шеър айтибтурлар, ҳеч ким онча кўп ва хўб (гўзал) айтқон эрмас.

БОБУР.

* * *

НАВОИЙнинг муборак номи кенг халқ оммаси орасида яшайди. Ўзбекистондагина эмас, балки Туркманистонда ҳам, Озарбайжонда ҳам, Қозоғистон ва Афғонистонда ҳам ҳурмат билан эсланади.

Е. Э. БЕРТЕЛЬС.

* * *

АЛИШЕР Навоий асарларини (меросини) ташкил этган мавзу бепоёнлиги ва ранг-баранглиги, ҳаётий ҳодисалар ва поэтик шаклларнинг кўплигини ўрганиш ғоят ибратлидир.

Николай ТИХОНОВ.

* * *

Дарахшон юлдузлар сари
ўкирган,
Бўйнида занжиру қалби
озод шер.
Инсоний муҳаббат
меҳри-ла вафо,
Эрку бахт тимсоли улуғ
Алишер ...

Ғафур ҒУЛОМ.

* * *

АЛИШЕР Навоий Шарқдаги, ҳатто бутун дунёдаги ёзувчилар ичида одамни улуғлаган ғоят халқпарвар, буюк гуманистдир. Улуғ шоирнинг энг яхши фазилатларидан бири шундаки, у хотин-қизларнинг инсоний ҳуқуқини ёқлади, ўз достонларида хотин-қизларнинг жамиятни бошқаришда ҳуқуқли ва эркин бўлишини истади.

Абулқосим ЛОҲУТИЙ.

* * *

БУЮК ўзбек классик шоири Алишер Навоийнинг номи қозоқ халқига яқин ва азиздир. Унинг номи Ўзбекистонда қандай ҳурмат билан тилга олинса, қозоқ халқи орасида ҳам шундай ҳурмат билан тилга олинади.

Мухтор АВЕЗОВ.

ЭРТАГА—АЭРОФЛОТ КУНИ

ОЛТИНЧИ ОКЕАН КЕНГЛИКЛАРИДА

БУ ЙИЛ анъанавий Аэрофлот куни КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель, октябрь Пленумлари қарорлари, жонажон партиямизнинг XXVII съездига фаол тайёргарлик муносабати билан юзага келган умумхалқ меҳнат ва сиёсий кўтаринкилиги вазиятида нишонланмоқда.

Ўн биринчи беш йиллик республикамиз авиаторлари учун анча қутлуғ бўлди. Барча асосий кўрсаткичлар бўйича йиллик планлар ва эл-юрт олдида берилган ваъдалар уддаланди. Шу даврда пассажир обороти 18,1 процент, пассажирларни жўнатиш 2,6 процент кўпайди, кенг фюзеляжли ИЛ-86 самолётларининг учиши ўзлаштирилди. Аэропортларни ривожлантиришга ўнларча миллион сўмлик капитал маблағ сарфланди.

Пассажирларга хизмат кўрсатиш маданиятини яхшилашга қаратилган кўплаб бошқа тадбирлар амалга оширилди. Авиакассалар сони ва уларнинг ишлаш муддатлари кенгайтирилди. Янги автоматлашган системалардан фойдаланила бошланди. Бошқарувнинг тежамли усулларини жорий қилиш билан боғлиқ бўлган анчагина чоралар кўрилди.

Республикамизнинг бугунги граждан авиацияси нақадар юксак чўққиларга кўтарилганлигини тўла тасаввур қилиш учун унинг дастлабки қадамларига бироз назар ташлаб ўтиш ўринлидир. Умуман мамлакатимизда граждан авиациясининг ҳаво цехи йилномаси 1923 йилдан бошланади. Шу йили улуғ доҳий В. И. Лениннинг ташаббуси билан Меҳнат ва Мудофаа совети граждан авиацияси бўйича совет ташкил этиш ҳақида фармойиш чиқарди. Тузилган уч йиллик планга мувофиқ Ўрта Осиёда ҳам ҳаво қатновини ташкил этиш назарда тутилди. Бу ишни амалга ошириш «Добролет» махсус акционер жамияти зиммасига юклатилди. Бу жамият 1924 йилнинг 12 декабрида ташкил этилди. Ўзбекистон граждан авиациясининг туғилиши шу жамият номи билан боғлиқдир.

Ўша вақтда «Добролет» бўлинмаси ихтиёрида Ўзбекистон, Туркманистон, Қозоғизистон республикаларини бир-бирлари билан боғловчи ҳаво йўллари, олтита самолёт бор эди. Ҳаво йўллари эса Ўрта Осиё республикалари пойтахтларини оддий транспорт етиб боролмайдиган шаҳарлар ва қишлоқлар билан боғлади. 1924 йилда Тошкент билан Олмаота, Бухоро билан Душанбе, Бухоро билан Хива ўртасида ҳаво алоқаси йўлга қўйилди. Ўрта Осиё граждан авиацияси биринчи йилда 210 та рейс қилди. 480 пассажир, 500 килограмм почта ва юк ташилди.

Шундан кейин республика граждан авиацияси жадал суръатлар билан ривожланиб борди. 1936 йилга келиб 35 минг нафарга яқин, 1940 йилда эса деярли 420 минг пассажир ташилди. 30-йилларда республикамиз авиаторлари биринчи бор қишлоқ хўжалигига ёрдам кўрсата бошлашди. Шундай қилиб авиация ҳаётида янги босқич бошланди. Дастлабки йили 142 гектар ерга ишлов берилган бўлса, 1940 йилга келиб 140 минг гектардан ортиқ экин майдонларини парвариш қилишга кўмаклашилди.

Улуғ Ватан урушидан кейинги дастлабки йилларда граждан авиацияси янада интенсив суръатлар билан юксалди. Мамлакатимиз ва Ўзбекистон бошқармасининг ҳаво йўлларида ЛИ-2, ИЛ-12, ИЛ-14, сўнгра ИЛ-18 ва ТУ-114 самолётлари қатнай бошлади. 1957 йилда Ўзбекистон авиаторлари мамлакатимизда биринчилар қатори ТУ-104 реактив пассажир самолётидан фойдалана бошладилар. Ҳозирги вақтда ҳар куни юзлаб рейслар қилинмоқда, минглаб пассажирлар ташиляпти. Бошқарманинг ҳаво йўллари узунлиги салкам 150 минг километрни ташкил этиб турибди. Биз Москва, иттифоқчи республикаларнинг пойтахтлари, йирик саноат марказлари, Қрим ва Кавказдаги курортлар билан бевосита ҳаво йўллари орқали боғланганмиз.

Ўзбекистон Компартиясининг XXI съезди транспортнинг етакчи тармоқларидан ҳисобланган авиация ходимлари олдига ҳам катта ва масъулиятли вазифалар қўйди. Ишчи-хизматчиларимиз уларни муваффақиятли бажариш учун шу кундан қизғин кураш олиб бормоқдалар. Байрамимиз арафасида зиммамизга оширилган мажбуриятлар олдик. Транспорт хизмати кўрсатиш бўйича йиллик планни муддатидан илгари — 1986 йилнинг 30 декабригача бажаришга аҳд қилдик. Пландагидан ташқари 25 минг пассажир жўнатилади.

КПСС XXVII съезди очиладиган кунгача қўшимча 2 минг нафар пассажир манзилларига узатиб қўйилади.

Авиаторларимиз байрамларини тантанали нишонлар эканлар, барча билимлари, тажрибалари ва куч-ғайратларини ўн иккинчи беш йиллик вазифаларининг тўла-тўкис бажарилишига сафарбар этадилар.

М. АБДУЛЛАЖОНОВ,
Ўзбекистон ССР граждан авиацияси бошқармаси бошлиғининг сиёсий-тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари.

◆ ТОШКЕНТ авиакорхонаси бирлашмаси коллективи анъанавий касб байрамларини меҳнатда юқори кўрсаткичлар билан кутиб олмоқда. Ушбу суратда: илғор ИЛ-86 самолёти экипажининг аъзолари (чапдан ўнгга) учувчи инженер Б. Моторин, экипаж командири 1-класс учувчиси М. Мақсудов ва бортинженер Ю. Воробьевларни кўриб турибсиз. Бу экипаж ҳаво лайнерини КПСС XXVII съезди очиладиган куни иқтисод қилинган ёнилғи ҳисобига бошқаришга сўз берган.

В. Миленький фотоси. (ЎзТАГ).

КАМЧИЛИКЛАРГА МУРОСАСИЗ БЎЛАЙЛИК

СОЦИАЛ-ТАЪМИНОТ ОРГАНЛАРИ ХОДИМЛАРИНИНГ ОБЛАСТЬ КЕНГАШИДАН

ЎН БИРИНЧИ беш йиллик давомида Тошкент областида аҳолига пенсия ҳамда кўп болали оилаларга ёрдам тариқасида жами 692 миллион сўм тўланди. Ҳозир ана шундай ёрдам олаётганлар 310 минг кишига етди. Бизда 7 мингдан зиёд Қаҳрамон она белгиланган турли имтиёзлардан фойдаланмоқда.

Улуғ Ватан уруши ногиронлари ва ҳалок бўлган жангчиларнинг оилалари алоҳида ғамхўрлик билан қамраб олинган. Социал-таъминот органлари тавсияси билан уларга қулай квартиралар ажратилмоқда, уй-жойлари ремонт қилиб берилмоқда.

Область социал таъминот органларининг 1985 йил иш якунлари ва бу йилги вазифалар тўғрисидаги ҳисобот докладида шундай мисолларни келтириш билан бирга бу соҳада йўл қўйилаётган жиддий камчилик ва нуқсонлар рўй-рост очиб ташланди. Социал таъминот органларининг айрим ходимлари ҳозирги давр талаби даражасида ҳалол ва масъулият билан ишламаяптилар. Жумладан, Паркент, Калинин, Ғалаба районлари, Оҳангарон ва Нариманов шаҳарлари социал-таъминот бўлимларида жиддий хатоларга йўл қўйилди. Пенсия тайинлаш учун тавсия қилинаётган ҳужжатлар кўпинча юзаки кўриб чиқилади, ўз вақтида топширилмайди.

Кенгашда шундай мисоллар ҳам келтирилди. Паркентликлар учун жаъми 294 пенсиядан 55 таси ўз вақтида расмийлаштириб берилмади. Бу район социал таъминот бўлимининг зарур ҳужжатларни тайёрлашда корхона ва ташкилотларга амалий ёрдам кўрсатмаётганлиги оқибатидир. Райондаги юзга яқин муассаса, ташкилот ва хўжаликларнинг фақат 12 тасидагина кузатув ишлари йўлга қўйилган, холос. Социал таъминот бўлими мудири Р. Маҳкамова ўзига топширилган ишга масъулиятсизлик билан муносабатда бўлди. Область социал таъминот бўлими эса унинг бўшашувчанлиги, беғамлиги билан бир неча йил давомида муросасозлик қилиб келди.

Корхона ва ташкилотларга нисбатан ҳам талабчанлик мутлақо сусайтириб юборилганлиги докладда таъкидлаб ўтилди. Айниқса, Оққўрғон (бўлим мудири Ш. Мамадалиева), Пискент (А. Тўлаганов), Оржоникидзе (К. Бекбулатов), Бўстонлиқ (С. Ирисбоев) районлари социал таъминот бўлимлари бу соҳадаги назоратни бўшаштириб юбордилар.

Кенгашдаги танқидий руҳ унинг қатнашчилари область партия конференцияси ҳамда Ўзбекистон Компартияси XXI съездидан сўнг топширилган иш учун ўзларига ҳам ва бошқаларга нисбатан ҳам қатъий талабчан бўлишга қарор қилганликларидан далолат беради. Сўзга чиққанлар йўл қўйилаётган камчиликлар инспекторлар составининг бўш тайёрланганлиги учун эмас, балки айрим ходимларнинг ташаббуссизлиги, беғамлиги, тошбағирлиги туфайли юз бераётганлиги ҳақида ташвишланиб гапирдилар.

Янгийўл районидаги «Коммунизм» колхози механиги Н. Тожиевга иккинчи группа инвалиди сифатида 82 сўмлик давлат пенсияси олишга ҳақи бўлгани ҳолда 54 сўм 36 тийин ҳажмида колхоз пенсияси тайинланганлигининг ягона сабаби беҳафсалаликдир. Калинин районидаги Улуғ Ватан уруши инвалидлари Н. Абдураҳмонов, В. Холматов, С. Хошимовлар ҳанузгача инвалидлик юзасидан давлат пенсиясига ўтказилмай, ҳамон колхоз пенсионери сифатида оз миқдорда нафақа пули олмоқдалар.

Ангрен шаҳар социал таъминот бўлими мудири К. Ш. Шокиров, область ВТЭК раиси Ғ. А. Абдуллаев, Чирчиқ шаҳар социал таъминот бўлими мудири А. Г. Кузьмина, Янгийўл районидаги Н. Ниёзов номли колхоз партия комитети секретари А. Ё. Ёқубов ва сўзга чиққан бошқа ўртоқлар кишиларни менсимасликдек ярамас одат жиддий қораланиши зарурлигини таъкидладилар. Бундай принципиал чора амалда ҳам қўлланиляпти. Жумладан, Оққўрғон районида 1985 йил давомида фойдаланилмай қолган 367 сўмлик путёвканинг қиймати бўлим мудири Ш. Мамадалиевадан ундириб олинди. Бўстонлиқ (С. Ирисбоев), Чиноз (И. Зоҳидов) районлари, Нариманов (М. Мирзаев) шаҳри социал таъминот бўлимлари мудирлари ҳам аппарат ишини назорат қилишни сусайтириб юборганликлари, пенсия пулининг ўз вақтида тўланмаётганлиги учун қаттиқ жазоландилар.

СОВҒА УЧУН ЁТОҚХОНА

«Узбекшахтострой» тресги меҳнатчилари Ангрен педагогика институтининг студентларига яхши совға тайёрладилар. М. Хисматулина бошлиқ бригада Янги йил байрами арафасида ётоқхона биносини пардозлаш ишларини тугаллаган эди. Яқинда давлат комиссияси уни фойдаланиш учун қабул қилиб олди. Айниқса сувоқчи ва бўёқчиларнинг ишлари маъқул бўлди. Бу тасодифий эмас. М. Хисматулина бригадаси трестда биринчилар қаторида ягона наряд билан ишлашга ўтган. Хўжалик ҳисоби меҳнат интизомини мустаҳкамлашда ёрдам берди, иш сифати учун масъулият ошди. Ҳар бир киши ўз сменасида унумли ишлаб 18—19 квадрат метр деворни сувоқ қилди.

Навбатдаги зарбдор ўн кунлик якунлари бўйича қурилиш бошқармасидаги пардозлаш ишлари бригадалари орасида М. Хисматулина бошлиқ илғор коллектив энг яхши бригада деб топилди. Бригада аъзолари КПСС XXVII съезди очиладиган кунга қадар биринчи квартал планини бажаришга сўз бердилар.

(ЎзТАГ).

СПОРТ МАЙДОНЛАРИДА

◆ ЯҚИНДА Усмон Юсупов номли аграр саноат ишлаб чиқариш бирлашмаси базасидаги «Пахтакор» болалар ва ўсмирлар спорт мактабида ўсмирлар ўртасида эркин кураш бўйича Янгийўл район шахсий-команда биринчилиги бўлиб ўтди. Мусобақаларда Ҳ. Турсунқулов, «Интернационал», Калинин, Н. Ниёзов номли колхозлар, 14-ихтисослаштирилган ҳунар-техника билим юрти ҳамда бирлашманинг 80 га яқин спортчиси иштирок этди. Шахсий биринчиликда ўз вазн категориялари бўйича Калинин номли колхоздан Г. Аҳмедов, Д. Исроилов, А. Таштанов, Усмон Юсупов номли аграр саноат ишлаб чиқариш бирлашмасидан С. Гаппаров, Н. Йўлдошев, Ф. Фахриев, «Интернационал» колхозидан Х. Маркаридзе ҳамда Г. Мирсаловлар ғолиб чиқишди. Умумкоманда ҳисобида бирлашма вакиллари биринчи, Калинин номли, «Интернационал» колхозлари иккинчи ва учинчи ўринларни эгаллашди.

◆ ЭРКАКЛАР ўртасида шахмат бўйича Ўзбекистон чемпионати бошланди. Уч турдан сўнг пешқадамлик қилаётган спортчиларнинг асосий қисмини Тошкент области вакиллари ташкил этмоқдалар. Жумладан тошкентлик Георгий Ли, чирчиқлик Михаил Салтаев ва Яков Гейслер, самарқандлик Алексей Барсовлар икки ярим тадан очко тўплаб, олдинда боришаяпти.

Редактор **Н. НАСИМОВ.**

«ЗАНГОРИ ЭКРАН»да

10 февраль, душанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.50 — «Қўғирчоқлар ўйнайди ва рақсга тушади». 10.15 — Ҳужжатли фильм. 10.40 — «Жуковский». Бадиий фильм. 12.05 — А. Николаев. «Трио». 12.25 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Ҳужжатли фильмлар. 16.10 — Концерт. 16.35 — «Онамларнинг мактаби». 17.10 — Ҳужжатли фильм. 17.30 — «Билимимиз — қудратимиз». 18.00 — Концерт. 18.15 — «Горнчилар, қаердасиз!». 18.45 — «Жадаллаштириш». 19.15 — «Дунё воқеалари». 19.30 — Мультфильм. 19.40 — Сиёсий театр. 21.30 — «Время». 22.05 — «Совет санъати саҳифалари». 23.10 — «Дунё воқеалари».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Ҳужжатли фильм. 9.35 — Ўқув кўрсатуви. 10.05 — «Фан ва турмуш». 11.05 — Умумий биология. 11.35 — Астрономия. 12.05 — Рус тили. 13.10 — Тарих. 13.40 — Табиатшунослик. 14.00 — А. С. Макаренко — педагог, ёзувчи, гражданин. 14.50 — «Электроника ва биз». 15.20 — М. А. Шолохов. «Тинч оқар Дон». 16.05 ва 18.30 — Янгиликлар. 18.45 — «Совет Иттифоқига хизмат қиламан!». 19.45 — «Халқаро панорама». 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45 — «Фан ва техника. 20.55 — Конькида югуриш. Жаҳон чемпионати. 21.30 — «Время». 22.05 — Саргузашт фильмлар экрани. 23.25 «Анна Герман. Тақдири ва қўшиқлари».

ТОШКЕНТ-I 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Мультфильм. 8.00 — «Тонгги тароналар». 8.10 — «Ота-оналарга болалар ҳақида». 8.20 — «Ватанимни шарафлайман». 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Телефильм. 18.00 — Янгиликлар. 18.10 — «Пионерлар мамлакатида». 18.40 — «Ёшлик». 19.10 — «Олдинги сафдагилар». 19.20 — Мультфильм. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Адабий қаҳрамонлар — бизнинг замондошларимиз». 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Концерт. 21.30 — «Время». 22.05 — «Ягона оилада». 23.05 — Халқаро аҳвол кундалиги.

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.10 — Москва-II. 18.25 — Чизма геометрия. 19.00 — Меҳнат ҳуқуқи. 19.30 — Ахборот». 19.45 — Ритмик гимнастика. 20.05 — «Ҳамдўстлик». 20.30 — «Ахборот» 20.50 — «Ўзбек мактабларида рус адабиёти». 21.30 — Москва—II.

11 февраль, сешанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — Спорт ҳафталиги. 10.15 — Концерт. 10.50 — «Бу аломат рус». Фильм-спектакль. 12.35 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Ҳужжатли фильмлар. 16.15 — «Ерда, самода ва денгизда». 16.50 — Совет драматургиясида В. И Ленин образи. 17.40 — «Оддий мўъжизалар». 18.10 — «Тўқчилик билан синаш». 18.45 — Спорт ҳафталиги. 19.15 — «Дунё воқеалари». 19.30 — «Шу куннинг почтаси». 20.00 — КПСС XXVII съезди шарафига. 21.30 — Время». 22.05 — «Оддий муҳаббат». Бадиий фильм. 23.35 — «Дунё воқеалари».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Ҳужжатли фильм. 9.35 — Табиатшунослик. 9.55 — Илмий-оммабоп фильм. 10.05 — Француз тили. 10.55 — Илмий-оммабоп фильм. 11.05 — Эстетик тарбия. 11.35 — Ўқув кўрсатуви. 12.05 — «Шахмат мактаби». 13.10 — Ўқув кўрсатуви. 14.15 — Партия ҳақида ҳикоялар. 15.00 — «Ўзингдан бошла». Бадиий фильм. 1-серия. 16.05 — ва 18.30 — Янгиликлар. 18.45 — Ритмик гимнастика. 19.15 — «Музикали киоск». 19.45 — «...16 ёшгача ва ундан катталар». 20.30 «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45 — «Здоровье». 21.30 — «Время». 22.05 — СССР халқларининг VI қишки спартакиадаси. 22.35 — Агар соғлом бўлай десанг. 22.50 — Дзюдо. Халқаро турнир. 23.35 — Концерт.

ТОШКЕНТ-I 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — «Тонгги тароналар». 8.00 — «Пионер телетайпи». 8.10 — Кинопрограмма. 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Телефильм. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — «Тенгдош». 18.55 — Мультфильм. 19.05 — «Чорвачилик — зарбдор фронт». 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Миллионлар ленинча университети». 20.15 — Манзарали фильм. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Концерт. 21.30— «Время». 22.05 — «Театр ва томошабин».

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.10 — Москва-II. 18.25 — Адабиёт. 18.55 — Болалар учун фильм. 19.05 — Фильм-концерт. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — Сиёсий иқтисод. 20.15 — Телефильм. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Телефильм. 21.05 — Бадиий ўқиш. 21.30 — Москва-II.

12 февраль, чоршанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — «Горнчилар, қаердасиз!». 10.15 — «Саёҳатчилар клуби». 11.15 — «Оддий муҳаббат». Бадиий фильм. 12.45 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Телефильмлар. 16.10 — Концерт. 16.35 — «Мухбирларимиз ҳикоя қиладилар». 17.05 — «Экологик кундалик». 17.25 — «КПСС XXVII съезди делегати». 17.40 — Концерт. 18.00 — «Фан ва турмуш». 18.30 — Концерт залида — мактаб ўқувчилари. 19.15 — «Дунё воқеалари». 19.30 — Мультфильм. 19.45 — «Дунё ва ёшлар». 21.30 — «Время». 22.05 — «Тақдир». Бадиий фильм. 1-серия. 23.40 — «Дунё воқеалари».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35—География. 10.05 — Немис тили. 11.05 — Астрономия. 11.35 — Тарих. 12.05 — «Оддий, мураккаб ҳақиқатлар». 13.05 — Ўқув кўрсатуви. 14.05 — Эстетик тарбия. 14.35 — Табиатшунослик. 14.55 — «Ўзингдан бошла». Бадиий фильм. 2-серия. 16.00 ва 18.30 — Янгиликлар. 18.45 — «Ҳамдўстлик». 19.15 — Концерт. 19.30 — «Қишлоқ янгиликлари». 20.30 —«Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.50 — Илмий-оммабоп фильм. 21.10 — Концерт. 21.30 — «Время». 22.05 — «Жаҳон музика маданияти хазинасидан». 22.30 — Телефильм.

ТОШКЕНТ-I 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Тонгги тароналар». 8.00 — «Ижод ва изланиш». 8.20 — «Рус тилида сўзлашайлик». 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Кинопрограмма. 9.40 — «Советский воин». 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Мультфильм. 18.35 — «Қизиқувчилар экрани». 19.15 — «Хизмат кўрсатиш тармоқлари ишини шу куннинг талаблари даражасига кўтарайлик». 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Инсон ва қонун». 20.10 — Телефильм. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — «Ўзбекистон балети ҳақида». 21.30 — «Время». 22.05 — «Ягона оилада». 23.20 — Ҳужжатли фильм.

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.05 — Москва-II. 18.10 — Ўзбек мактабларида рус тили. 18.30 — «Бўстон». 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Стадион ва спорт майдонларида». 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Телефильм. 21.00 — «Сиз қандай дам олмоқдасиз?» 21.30 — Москва-II.

13 февраль, пайшанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — Мультфильмлар. 10.15 — «Мўъжизасиз -мўъжизалар». 11.15 «Тақдир». Бадиий фильм. 1-серия. 12.50 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Ҳужжатли фильмлар. 16.00 — «Шахмат мактаби». 16.35 — «Сенинг ленинча кутубхонанг». 17.15 — Халқ куйлари. 17.30 — «Фан ва турмуш». 18.00 — «....16 ёшгача ва ундан катталар». 18.45 — «Сўзни амалда иш билан оқла». 19.15 — «Дунё воқеалари». 19.30 — СССР халқ артисти, композитор Г. Свиридовнинг авторлик кечаси. 21.30 — «Время». 22.05 — «Тақдир». Бадиий фильм. 2-серия. 23.15 — «Дунё воқеалари».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15— Ҳужжатли фильм. 9.35—Ўқув кўрсатуви. 10.05 — Испан тили. 11.05 — Ҳужжатли фильм. 11.35 — Зоология. 12.00 — Илмий-оммабоп фильм. 12.10 — «Онамларнинг мактаби». 13.05 — Физика. 13.35 — Ўқув кўрсатуви. 14.35 — «Рассом хотинининг портрети». Бадиий фильм. 16.00 ва 18.30 — Янгиликлар. 18.50 — Фильм-концерт. 19.15 — «Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун». 19.45 — «Сиз бунга қодирсиз». 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 21.20 — Ҳужжатли фильм. 21.30 — «Время». 22.05 — «Адабий альманах». 23.10 — Концерт.

ТОШКЕНТ-I 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Мультфильм. 8.00 — «Тонгги тароналар». 8.10—«Беш йиллик одимлари». 8.20 — Телефильм. 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Телефильмлар. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — «Ёшлик». 18.45 — Мультфильм. 19.00 — Атеистик мавзуларда суҳбат. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Севги қудрати» 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Концерт. 21.30 — «Время». 22.05 — «Кино оламида». 23.05 — Совет фани тарихидан ҳикоялар.

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.05 — Москва-II. 18.10—Бадиий фильм. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Яхши кайфият хизмати». 20.15 — Телефильм. 20.30 — Реклама. 21.00 — Интенсивлаш — беш йиллик шиори». 21.30 — Москва-II.

14 февраль, жума

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — Концерт. 10.30 — «Қурилиш ва архитектура». 10.40 — Концерт. 11.30 — «Тақдир». Бадиий фильм. 2-серия. 12.40 ва 15.00 — Янгиликлар. 15.20 — Ҳужжатли фильмлар. 16.10 — Рус тили. 16.45 — «Эрмитаж». 17.15 — Концерт. 17.45 — Болалар учун фильм. 18.30 — «Жойида ҳал этилмоқда». 19.15 — «Дунё. воқеалари». 19.30 — Концерт. 20.40 — «Тахминлар». 1-кўрсатув. 21.30 — «Время». 22.05 — «Тахминлар» 2-кўрсатув. 23.15 — «Дунё воқеалари». 23.30 — «Оқшом тароналари».

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9:15 — Ҳужжатли фильм. 9.35 — Тарих. 10.05 — Инглиз тили. 11.05 — Физика. 11.35 — Тарих. 12.05 — Н. Тихонов поэзияси. 13.45 — Музика. 14.30 — Р. Брэдбери. Асарлари саҳифаларида. 15.15 — Декабристларнинг рафиқалари. 16.10 ва 18.30 — Янгиликлар. 18.45 — Композитор Г. Мовсесян билан учрашув. 19.30 — Ҳужжатли фильм. 19.40 — Реклама. 19.45 — «Дарсдан сўнг». 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45— «Ҳаракат хавфсизлиги учун». 21.15 — Илмий-оммабоп фильм. 21.30 — «Время». 22.05 — Концерт. 22.50 — «Театр ва давр».

ТОШКЕНТ-I. 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Мультфильм. 8.00— «Тонгги тароналар». 8.10 — «Ёшлик». 8.30 — «Ахборот». 8.50 — «Оленька». Бадиий фильм. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Болалар учун фильм. 18.30 — «Ноз-неъмат бунёдкори». 19.00 — «Ленин ҳақида ҳикоялар». 19.10 — Бутуниттифоқ шанбалиги олдидан. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — «Савол беринг, жавоб берамиз». 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Мақом кечаси. 21.30 — «Время». 22.05 — «Ягона оилада». 23.20 — Ҳужжатли фильм.

ТОШКЕНТ-II. 9.00 — 16.05 — Москва II. 18.10 — Биология. 18.40 — Телефильм. 18.55 — Ўзбекистон ССР тарихи. 19.30 — «Ахборот». 19.45 — Ритмик гимнастика. 20.05 — Физика. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — «Шаҳарнинг кундалик юмушлари ва муаммолари». 21.30 — Москва-II.

15 февраль, шанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — «Оддий-мураккаб ҳақиқатлар». 10.15 — «АБВГДейка» 10.45 — «Саломатлик академияси». 11.45 — «Совет тасвирий санъати». 12.30 — Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун». 13.00 — «Халқ ижодиёти». 13.45 «Қанотли ном». Телеочерк. 14.15 — Концерт. 14.25 — «Шаҳар ва ўсмир». 15.00 — «Дунё воқеалари». 15.15 — «Давр ва ўзим ҳақимда». 15.30 — «Ҳамдўстлик». 16.00 — «Объективда— Ватан». 16.15 — «Шанбалик кундалиги». 16.15 — «Ҳайвонот оламида». 17.15 — Ҳужжатли фильм. 18.10 Концерт. 19.55 — Мультфильм. 20.15 — «Кўзингни каттароқ оч».Бадиий фильм. 21.30 — «Время». 22.05 — Шанба оқшомида. 23.35 — Янгиликлар.

МОСКВА-II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Ритмик гимнастика. 9.45 — «Тонгги почта». 10.15— «Сиз яратган боғ». 10.45 — Концерт. 11.05 — Литва телевидениесининг программаси. 12.30 — «Виждон битта бўлади». Фильм-спектакль. 14.10— «Саёҳатчилар клуби». 15.10 — Илмий-оммабоп фильм. 16.10— Мультфильм. 17.15 — Кинопанорама. 18.30 — «Цирк чироқлари порлайди». Бадиий фильм. 19.45 — Телефильм. 20.00 — Концерт. 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45 — Халқ куйлари. 21.00 — СССР халқларининг VI қишки спартакиадаси. 21.30 — «Время». 22.05 — Киножурнал. 22.15 — Хоккей. СССР чемпионати. 24.00 — Конькида югуриш жаҳон чемпионати.

ТОШКЕНТ-I. 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — Мультфильм. 8.00 — «Тонгги тароналар». 8.10 — «Ленин ҳақида ҳикоялар». 8.20 — Телефильм. 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Телефильм. 9.00 — «Время». 9.40 — «Ҳовлимиздаги стадион». 10.10 — «Киноредакция почтасидан». 10.55 — «Олдинги сафдагилар. 11.05 — «Тақдир инъоми». Кинокомедия. 12.30 — Бугун — Бутуниттифоқ шанбалиги. 12.55 — «Дилдан куйлаб, ўйна қувнаб». 13.55 — «Замондас». 14.55 —Ҳужжатли фильм. 18.05 — Болалар учун кўрсатув. 18.35 — «Олдинги сафдагилар». 18.45 — Мультфильм. 19.00 — «Фан уфқлари». 19.30 — «Ахборот». 19.45 — Концерт. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Фильм - концерт. 21.30 — «Время». 22.05 — Телеминиатюралар. 23.05—Телефильм.

ТОШКЕНТ-II. 18.05 — Тожикистон телевидениесининг программаси.

16 февраль, якшанба

МОСКВА-I. 9.00 — «Время». 9.45 — Ритмик гимнастика. 10.15 — «Спортлото». 10.25 — «Будильник». 10.55 — «Совет Иттифоқига хизмат қиламан!». 11.55 — «Тонгги почта». 12.25 — «Саёҳатчилар клуби». 13.25 — «Музикали киоск». 13.55 — «Қишлоқ янгиликлари». 14.55— Конькида югуриш жаҳон чемпионати. 15.25 — «Биз қандай дам оламиз». 15.50—«Империянинг бир бўлаги». Бадиий фильм. 17.20 — Мультфильм. 17.45 — Опера саҳнаси усталари. 18.45 — «Халқаро панорама». 19.30 — «Чин қалбдан». 21.30 — «Время». 22.05 — «Саҳна кўзгуси». 23.25 — Янгиликлар.

МОСКВА-II. 9.00 — Зарядкага сафланинг. 9.20 — Ҳужжатли фильм. 9.50 — Концерт. 10.20 — Грузия телевидениесининг программаси. 12.05 — Рус тили. 12.35 — Концерт. 12.55 — «Борислар». Бадиий фильм. 5-серия. 14.15 — Қиличбозлик. Халқаро турнир. 14.45 — «Дунё ва ёшлар». 16.30 — «Мухбирларимиз ҳикоя қиладилар». 17.00 — Концерт. 17.40 — «Мўъжизасиз-мўъжизалар». 18.40 — «Жаҳон музика маданияти хазинасидан». 19.40 — Мультфильм. 19.50 — Киноконцерт. 20.30 — «Хайрли тун, кичкинтойлар». 20.45 — Киножурнал. 20.55 — Концерт. 21.30 —«Время». 22.05 — «Дарвозабон». Кинокомедия. 23.20 — Конькида югуриш жаҳон чемпионати.

ТОШКЕНТ-I. 7.30 — Ритмик гимнастика. 7.50 — «Тонгги тароналар». 8.00 — Врач суҳбати. 8.10 — «Истеъдод». 8.30 — «Ахборот». 8.50 — Телефильм. 9.00 —«Время». 9.40 — «Биргаликда куйлаймиз». 10.00 — Ёш олимлар телеклуби. 10.20 — «Светофор». 11.20 — «Саломат бўлинг». 11.50 — «Жонфиғон». Телеминиатюралар театри спектакли. 12.50 — «Гўзаллик оламига саёҳат». 13.50 — «Халқ оғзаки ижоди». 14.50 — Реклама. 18.05 — «Бойчечак». 18.35 — КПСС XXVII съезди шарафига. 18.45 — Қўғирчоқ фильм. 19.00 — «Сиҳат-саломатлик». 19.30 — «Ахборот». 19.45 — Мультипанорама. 20.30 — «Ахборот». 20.50 — Концерт. 21.30— «Время». 22.05 — «Эртага — премьера». 23.15 — Телефильм.

ТОШКЕНТ-II. 16.00 — Қирғизистон телевидениесининг программаси.

Р. 08575. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС: 64664. Б. 1541. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12